

PROGRAM

Tidigt, Tufft och Tryggt

Rättspolitiskt program

Antaget vid Folkpartiet liberalernas landsmöte 2009

<i>Rättspolitiskt program</i>	1
<i>Antaget vid Folkpartiet liberalernas landsmöte 2009</i>	1
INLEDNING	3
INLEDNING	3
FOLKPARTIETS FÖRSLAG	4
PÅ BROTTSOFFRETS SIDA	4
<i>Tryggare för brottsoffer</i>	4
<i>Tydligare regler på brottsoffrens sida</i>	4
TIDIGA OCH TYDLIGA INSATSER MOT UNGA KRIMINELLA	5
<i>Förebyggande åtgärder – nyckeln till ökad trygghet</i>	5
<i>Tryggare unga ger färre brott</i>	6
<i>Tidiga och tydliga insatser när unga begår brott</i>	6
<i>Tydliga insatser mot kriminella ungdomsgång</i>	8
GROV ORGANISERAD BROTTSLIGHET OCH POLISENS EFFEKTIVITET	9
<i>Internationell brottslighet kräver internationella insatser</i>	9
<i>Stoppa människohandeln</i>	9
<i>Tuffa tag mot ekonomisk brottslighet</i>	10
<i>Tydligt försvar av vårt rättsväsende</i>	11
<i>En välorganiserad polis för ett tryggare Sverige</i>	12
<i>En modern polis med tydliga arbetsuppgifter</i>	12
<i>Tuffa verktyg mot grova brott</i>	13
<i>Ett tydligare och rättvisare påföljdssystem</i>	13
<i>Längre preskriptionsregler</i>	14
PÅ BROTTSOFFRETS SIDA	15
TRYGGARE FÖR BROTTSOFFER	15
TYDLIGARE REGLER PÅ BROTTSOFFRENS SIDA	17
TIDIGA OCH TYDLIGA INSATSER MOT UNGA KRIMINELLA	19
FÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER – NYCKELN TILL ÖKAD TRYGGHET	19
TRYGGARE UNGA GER FÄRRE BROTT	21
TIDIGA OCH TYDLIGA INSATSER NÄR UNGA BEGÅR BROTT.....	23
TYDLIGA INSATSER MOT KRIMINELLA UNGDOMSGÅNG.....	26
GROV ORGANISERAD BROTTSLIGHET OCH POLISENS EFFEKTIVITET	29
INTERNATIONELL BROTTSLIGHET KRÄVER INTERNATIONELLA INSATSER	30
STOPPA MÄNNISKOHANDELN	31
TUFFA TAG MOT EKONOMISK BROTTSLIGHET.....	32
TYDLIGT FÖRSVAR AV VÅRT RÄTTSVÄSENDE	34
EN VÄLORGANISERAD POLIS FÖR ETT TRYGGARE SVERIGE.....	36
EN MODERN POLIS MED TYDLIGA ARBETSUPPGIFTER	37
TUFFA VERKTYG MOT GROVA BROTT	38
ETT TYDLIGARE OCH RÄTTVISARE PÅFÖLJDSSYSTEM.....	39
LÄNGRE PRESKRIPTIONSREGLER	40

Inledning

Detta är ett program för att fler ska få tryggare och bättre liv samtidigt som färre personer tillåts att förstöra sitt eget och andras liv. Det är viktigt att fler människor får uppleva den trygghet som staten är satt att garantera. Det handlar om våra grundläggande värderingar, om vad som är rätt och fel i mänskligt beteenden. Det gäller vårt ansvar för att arbeta för ett civiliserat samhälle för alla. För oss liberaler är denna del av samhällskontraktet viktig. Alla kan bidra till ett tryggare Sverige, men det är endast staten som kan bekämpa brott och ansvara för en fungerande rättsordning i övrigt.

Programmet fokuserar tydligt på hur en effektivare polisverksamhet kan se ut, hur vi tidigt stoppar unga från att fastna i kriminella banor och hur grovt kriminella ska få det svårt att bedriva sin cyniska brottslighet. Andra viktiga förbättringsförslag på rättsområdet har Folkpartiet redovisat i tidigare program och i andra sammanhang.

Det finns inga enkla lösningar på stora samhällsproblem. Kriminalitet och otrygghet är en utmaning för politiken. Målkonflikterna är många och avvägningarna svåra vilket ställer särskilda krav på oss liberaler att svar upp mot. Att blunda för verkligheten är inte en acceptabel lösning. Utmaningarna måste mötas med balanserade åtgärder för att säkerställa goda ändamål, bra proportionalitet och tillräcklig effektivitet i våra förslag. Folkpartiet liberalerna redovisar i ett antal andra program och rapporter vilka åtgärder vi vill genomföra för att minska utanförskap, missbruk och arbetslöshet, som ofta ligger till grund för kriminalitet. Vi redovisar dessutom i andra program mängder av åtgärder för bättre socialt stöd, bättre skola för alla och för att stärka skyddet för den personliga integriteten.

Folkpartiets förslag

På brottsoffrets sida

Tryggare för brottsoffer

1. **Låt staten betala skadestånd.** Vi menar att det inte är rimligt att brottsoffer ska behöva vänta så länge som i dag på att få ut skadestånd. Ett sätt att snabba på processen är att staten förskotterar utdömt skadestånd och sedan kräver in det av den dömda eller försäkringsbolag. Vi vill utreda hur vi på ett bättre sätt kan garantera att brottsoffren snabbt får ut hela skadeståndet.
2. **Brottsoffer ska alltid prioriteras.** När ett brott har begåtts ska en självklar princip gälla i hela åtgärdskedjan: Brottsoffrets rättigheter ska ges samma prioritet som den misstänktes och rättsprocessen får inte medföra att brottsoffrets problem på något sätt ökar. I varje del av rättskedjan, samt inom sjukvården och socialtjänsten, måste brottsoffrens situation därför särskilt beaktas.
3. **Satsa på kommunala brottsoffersamordnare.** En person som utsatts för ett brott är ofta redan sårbar, då blir det extra jobbigt att själv ta reda på vilket stöd som kan fås från vilken myndighet. Det behövs därför kommunala brottsoffersamordnare som kan samordna insatserna och vara en länk till olika myndigheter.
4. **Informera så att alla kan förstå.** Brottsoffer måste få begripliga beslutsmotiveringar när förundersökningar läggs ned eller åtal inte väcks. Känslan av att ha blivit orättvist behandlad, och sedan inte ens förstå de brev som skickas kan vara mycket stark och innebära att brottsoffret dessutom känner sig sviket av samhället. Vissa förbättringar i informationen har gjorts på senare år, men det behövs mer.
5. **Förstärk rättshjälpen.** Det är en grundläggande liberal princip att alla ska ha en verklig möjlighet att få sin sak prövad i domstol, oavsett storleken på plånboken. Dagens regler om allmän rättshjälp för tvistemål är för snäva.

Tydligare regler på brottsoffrens sida

6. **Kameraövervakning behövs.** Vi vill ha tydligare regler och mindre krångel för att få tillstånd till kameraövervakning. Det behövs i brottsförebyggande syfte och för att effektivt kunna utreda brott, men det måste också finnas tydliga regler mot missbruk. Kameror kan öka tryggheten för människor i kollektivtrafiken och på stan, men också minska risken för organiserat snatteri i matvarubutiker och stoppa vandalisering av skolor. För att skydda den personliga integriteten vill vi att all tillståndsgivning och tillsyn samlas hos en vässad nationell Integritetsinspektion. Vi vill också att den som har fått sitt privatliv kränkt pga. att inspelat material hamnat i fel händer alltid ska kunna kräva skadestånd direkt av tillståndshavaren.
7. **Utöka möjligheterna att få målsägandebiträde gällande sexualbrott.** Målsägandebiträde ska alltid förordnas gällande samtliga sexualbrott, utom sexuellt ofredande. Dessutom ska förundersökningsledaren vid sådana brott vara skyldig att begära att målsägandebiträde förordnas redan under förundersökningen. Genomför därför i den delen Målsägandebiträdeutredningens förslag.
8. **Obligatorisk eftervård för sexualbrottsdömda.** För att minska riskerna för återfall vill vi att den som dömts för ett allvarligt eller upprepade fall av sexualbrott ska kunna

åläggas av domstol att följa en individuell behandlingsplan och övervakas viss tid även efter fängelsetiden. Att avvika från behandlingsplanen ska innebära sanktioner.

9. **Nationell granskningskommission i våldtäktsärenden.** Det behövs en nationell kommission för att förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsärenden. En sådan granskning ska höja kvalitén i arbetet och ge större överensstämmelse i arbetet mellan olika polismyndigheter och åklagarkammare.
10. **Barn som bevittnar våld inom familjen är brottsoffer fullt ut.** Vi menar att dessa barn inte bara ska bedömas som brottsoffer enligt socialtjänstlagen utan även enligt brottsbalken. Barnet ska kunna vara målsägande, och gärningsmannen kunna fällas också för de gärningar, bl.a. misshandel (psykisk misshandel) och olaga hot, som drabbar barnet. Vi menar också att dagens regler om brottsskadeersättning för barn som bevittnat våld måste ses över, så att den förälder som har misshandlat den andra föräldern inte behöver godkänna ansökan.
11. **Utvärdera fridskränkningarna.** I dag hinner en hel del av de brott som ingår i grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning preskriberas innan åtal kan väckas. Det vill vi ändra på så att fler systematiska övergrepp mot närstående kan bedömas som fridskränkning.
12. **Särskilda satsningar på äldre brottsoffer.** Äldre personer drabbas, liksom andra, av en rad olika brott men där konsekvenserna kan bli särskilt allvarliga för den äldres livskvalitet och känsla av trygghet. Synliggör äldre brottsoffer och se till att deras behov lyfts fram, både när det gäller förebyggande av brott mot äldre och insatser när ett brott har begåtts.

Tidiga och tydliga insatser mot unga kriminella

Förebyggande åtgärder – nyckeln till ökad trygghet

13. **Föräldrar ska ta ansvar för sina barn.** Tydliggör föräldraansvaret i alla insatser för barn och unga. Det är föräldrarna som är de bästa brottsförebyggarna. Hur mycket vi än stärker åtgärder från skolan, socialtjänsten, polisen m.fl., så är det i grunden föräldrarna som ansvarar för sina barn. Det ska vara obligatoriskt för vårdnadshavare att medverka i socialtjänstens utredning.
14. **Svik inte utsatta barn.** Den lagstadgade skyldigheten att anmäla missförhållanden till socialtjänsten måste uppfyllas. Personal i förskola, skola och andra verksamheter som arbetare med barn måste ha tydliga rutiner vid misstanke om att barn far illa.
15. **Stoppa mobbningen.** Samtliga landets skolor ska ha en handlingsplan mot mobbning vars metoder ska bygga på vetenskaplig grund. Polisanmälan och inkopplande av socialtjänsten ska göras i större utsträckning. Orsaken till upprepad frånvaro ska utredas och följas upp. Vid problem eller missförhållanden i hemmiljön ska snabba insatser ske. Vi vill också införa ett nytt brott, mobbning, efter samma modell som fridskränkningarna.
16. **Långsiktig, nationell strategi för generellt föräldrastöd.** Genomför i huvudsak förslagen i utredningen Föräldrastöd – en vinst för alla, med många värdefulla åtgärder. Målet att stödet ska kunna erbjudas alla föräldrar från graviditeten t o m att barnet fyllt 18 år, kan även vara en mycket viktig brottsförebyggande insats.

17. **Sänk tröskeln för insatser när unga är i riskzonen för brott.** När polis eller socialtjänst upptäcker unga som befinner sig i riskmiljöer, men utan att ha begått brott eller använt narkotika, ska de kunna kontakta föräldrarna för ett skosamtal. Då får de en chans att berätta om situationen och involvera föräldrarna.
18. **Mer forskning om ungdomar på glid.** Det behövs mer kunskap och forskning kring barn och ungas utsatthet, familjeinsatser, vilka metoder som fungerar bäst och återkommande utvärderingar av de insatser som redan görs.
19. **Satsa på barn- och ungdomspsykiatri.** Det behövs åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar. Det samma gäller för dem som behöver särskilt stöd i skolan pga. neuropsykiatriska problem som DAMP, ADHD eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling. Återkommande åtgärder i barnets vardagliga miljö har visat sig mest verksamma.

Tryggare unga ger färre brott

20. **Stödcentrum för unga brottsoffer i hela landet.** Unga gärningsmän har inte sällan en gång själva varit brottsoffer. Den onda cirkeln med brott måste brytas. Prioritera stödet till unga brottsoffer genom stödcentrum där polis och socialtjänst jobbar tätt tillsammans med fokus på insatser för brottsoffret. Vi vill att det ska finnas stödcentrum för unga brottsoffer i varje kommun. Det är även viktigt med särskilda insatser för unga gärningsmän: vi vill se fler utredningscentrum för unga gärningsmän runt om i landet.
21. **Slå vakt om unga brottsoffers rättigheter under rättsprocessen.** Dagens regler om målsägandebiträde är för snäva. En ung person måste få utökat professionellt stöd och hjälp. Korta handläggningstiderna gällande brott med unga förövare och unga brottsoffer inom hela rättskedjan.
22. **Satsa på fler fältarbetare.** De kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnas ansvar för sina barn, men är ett viktigt komplement från samhällets sida. Att arbeta uppsökande med ungdomar som vistas i riskmiljöer är en viktig uppgift. Fältarbetaren kan även tidigt upptäcka och anmäla när barn far illa. Ett nära samarbete med skolan och föräldravandringar behövs.
23. **Tryggare på nätet.** En stor mötesplats för ungdomar är olika forum på Internet – platser där vuxennärvaron är nästan obefintlig men där många ungdomar utsätts för trakasserier. Det behövs informationsinsatser till ungdomar och föräldrar om att hot och trakasserier på Internet också är brottsliga och ska polisanmälas. Vi vill också att det ska finnas motsvarigheten till fältarbetare på nätet. För att skydda barn och ungdomar mot särskilt grova kränkningar på nätet ska dessutom åklagare ha möjlighet att väcka allmänt åtal för förtal och förolämpning då brottsoffret är under 18 år

Tidiga och tydliga insatser när unga begår brott

24. **Alla brott ska utredas.** Huvudregeln måste vara alla brott ska utredas, även om den som begått det är under 15 år. Vi välkomnar därför utredningen Barn som misstänks för brott, som bl.a. föreslår att polis och åklagare får bättre möjligheter att utreda brott som begåtts av barn under 15 år och som stärker brottsoffrens ställning.

- 25. Föräldrar ska vara skyldiga att närvara vid rättegång.** Dagens huvudregel om att vårdnadshavaren bara ska underrättas räcker inte. Vi menar att om ens barn är åtalat, är det självklart att föräldrarna ska vara med sitt barn i domstolen, om inte synnerliga skäl finns.
- 26. Tydliggör föräldrarnas skadeståndsansvar.** Vi vill tydliggöra att föräldrarna har ett ansvar för vad deras barn gör och befinner sig, och vill därför skärpa föräldrarnas skadeståndsansvar. Ett sätt skulle kunna vara att vårdnadshavare görs ekonomiskt ansvariga för de skador barnen orsakar upp till ett maxbelopp.
- 27. Socialtjänst och polis under samma tak.** På fler ställen runt om i landet bör socialtjänsten ha några medarbetare som har sin arbetsplats direkt hos polisen. Tätt samarbete och uppföljning på plats minskar risken att unga faller mellan stolarna. Vi menar också att socialtjänstens närvaro vid polisförhör med barn under 15 år ska vara obligatorisk.
- 28. 48-timmars-garanti för unga på glid.** Vi vill att föräldrar vars barn påträffas berusade eller anmäls för snatteri, vandalisering eller liknande kallas, tillsammans med sitt barn, till socialkontoret inom 48 timmar.
- 29. Brott måste leda till en reaktion.** Frivillighet och samtycke utgör i dag grunden för sociala stöd- och påverkansinsatser om den som begår brott är under 15 år. Steget mellan ingen åtgärd och att skilja barnet från föräldrarna är för stort. Socialtjänsten måste ges möjlighet att föreskriva åtgärder eller behandling när unga begått brott. Vid allvarigare brottslighet eller vid upprepad brottslighet bör någon form av åtgärd eller behandling vara obligatorisk,
- 30. Obligatoriska bedömningssamtal.** Socialtjänsten ska alltid kalla barnet och föräldrarna till ett bedömningssamtal för vidare insatser vid polisanmälan. Kommunerna bör, genom samarbetsavtal, ha en stående begäran hos polisen att i princip alla brott som underåriga begår ska utredas i samverkan med socialtjänsten.
- 31. Förtydliga sekretessreglerna.** En ökad samverkan och dialog mellan polisen, socialtjänst m.fl. kommunala aktörer, är nödvändig, men försvåras av dagens sekretessregler. Rektorer ska kunna få information från socialtjänsten om elever begår grova brott. Poliser som arbetar förebyggande måste kunna få information om unga som befinner sig i narkotikamiljöer. Samtidigt måste konsekvenserna av varje förändring i sekretesslagstiftningen noga utredas, då sekretessen finns för att skydda enskilda och är en viktig förutsättning för att socialtjänsten ska kunna utreda utsatta familjers situation.
- 32. DNA-test även för dem under 15.** Allvarliga brott måste klaras upp, och då måste polisen ha rätt att använda moderna metoder även när den misstänkte är under 15 år. Vi vill därför införa en möjlighet att ta bl.a. salivprov för DNA-analys vid misstanke om allvarigare brott, förutsatt att detta är av stor vikt för att klarlägga brottet.
- 33. Kraftfull kamp mot narkotika.** Vi vill att polisen ska få drogtesta barn under 15 år och misstänks ha använt narkotika. Det handlar inte om straffa någon, utan om att inte släppa taget om barn som är ute på hal is. Snabba insatser från beroendevården och socialtjänsten ska erbjudas i samband med polisingripandet. Vi menar också att det behövs ett snabbspår för narkotikaklassning. I dag står ungdomars hälsa och liv står på spel i väntan på att nya, farliga droger ska narkotikaklassas.

34. **Inför frivilliga drogtester i skolan.** Skolornas policy mot alkohol- och narkotikamissbruk bör innefatta frivilliga drogtester. Drogtester i skolan handlar inte om att straffa ungdomar, det handlar om att upptäcka droganvändning i tid och att elever inte ska vara drogpåverkade i skolan. Men då behövs ett tydligt regelverk. Testerna ska vara frivilliga och bygga på samförstånd mellan skolan, föräldrarna och eleverna och utgöra ett stöd för ungdomar att avstå från alkohol och narkotika.
35. **Möjliggör domstolsförhandling vid allvarliga brott.** Det bör i fler fall än i dag bli möjligt att i domstol klarlägga ansvarsförhållandena vid allvarliga brott då den misstänkte gärningsmannen är under 15 år. Det innebär att fler oskyldiga kan slippa misstanke om brott och att fler unga personer som begått allvarliga brott får tidigare och tydliga insatser från sociala myndigheter

Tydliga insatser mot kriminella ungdomsgäng

36. **Sverige ska ha 20 000 poliser 2010.** Satsningen på en synlig, lokalt förankrad och närvarande polis är viktigt. Minskad brottslighet kräver ökad upptäcktsrisk, fler uppklarade brott och ett fördjupat förebyggande polisiärt arbete. Stödfunktioner för administration, men också expertfunktioner måste byggas ut i motsvarande omfattning för att fler poliser ska ge avsedd effekt.
37. **Krymp de kriminella ungdomsgängen.** Det krävs samordnade insatser och en nationell strategi för att hindra nyrekryteringen till kriminella ungdomsgäng och den grova, organiserade brottsligheten. Det behövs också ett utökat stöd till dem som vill bryta sig ur gängen. Myndigheter, kommuner och andra aktörer måste bli bättre på att underlätta för dem som vill bryta sin kriminella bana.
38. **Kvalitetssäkra individuella behandlingsplaner, uppföljning och eftervård.** Frigivningsförberedelserna och utslussningen från tvångsvården måste förbättras och här ska SiS få ansvaret för insatser hela vägen. Därför måste uppföljning efter behandlingstiden alltid ske. Trots att de flesta ungdomar som tvångsvårdats kommer tillbaka till sin hemmiljö finns det stora brister i dagens eftervård. Vi vill pröva ett system där domstolen fastställer eftervården redan i samband med utdömandet av själva påföljden.
39. **Låt staten betala mer.** Samhället har inte råd – varken ekonomiskt eller mänskligt – att prioritera bort ungdomars behov av vård. Staten bör ta över en större del av kommunernas vårdavgifter vid SiS ungdomshem över hela landet. Satsa på långsiktiga åtgärder och särskilda samordnare för insatser hela vägen, även efter behandlingstiden. Det finns också behov av att följa upp återfallen i brott och satsa på forskning och statistik för att få en tydligare bild av vårdens resultat.
40. **Inför helgavskiljning som ny påföljd.** Det innebär att domstolen kan döma en ung människa till att under en kortare period avskiljas från sin hemmiljö för att delta i påverkans- och attitydprogram inom den institutionaliserade ungdomsvården. Syftet är delvis att den unge ska få en kännbar konsekvens, men framförallt att personen ska få hjälp att lämna ett destruktivt kriminellt liv bakom sig. Det är därför av största vikt att insatsen utformas så att negativ påverkan mellan kriminella ungdomar inte uppstår.
41. **Stöld är stöld – måhända ringa.** Om det ska vara möjligt att hindra att mindre allvarlig brottslighet blir grövre, måste vi tala klartext också om dessa brott. Stöld i affärer kallas i dag snatteri om värdet är lägre än 1 000 kronor. Vi menar att denna

snuttifiering riskerar att urholka förtroendet för lagstiftningen, skicka fel signaler till unga människor samt underlätta för organiserade stöldligor att begå seriebrott mot företagare.

Grov organiserad brottslighet och polisens effektivitet

Internationell brottslighet kräver internationella insatser

42. **Europeiskt FBI.** Utveckla polisbyrå Europol till en europeisk polismyndighet som har det yttersta ansvaret för brottsutredningar där flera länder är inblandade. En gemensam polisstyrka med operativa befogenheter, som kan bistå medlemsländernas polis vid behov bör också inrättas.
43. **EU-åklagare.** Åklagarsamarbetet Eurojust bör utvecklas till en europeisk åklagarmyndighet med rätt att bedriva förundersökningar och beordra spaning och tillslag i flera länder samtidigt.
44. **En gränskontrollmyndighet.** Flera myndigheter är i dag ansvariga för yttre och inre gränskontroller. Polisväsendet, tullverket och kustbevakningen har olika uppdrag och befogenheter. Samverkan mellan dessa myndigheter är nödvändigt för en effektiv bekämpning av den gränsöverskridande brottsligheten. Det finns anledning att utreda om gränsövervakningsverksamheten bör slås samman till en enda myndighet under justitiedepartementet.
45. **Tät samverkan med grannländerna.** De kriminella grupperna är väl insatta i olika länders lagstiftning och anpassar verksamheten efter risken att åka fast. I väntan på att vi får ett Europeiskt FBI bör vi tillsammans med länderna runt Östersjön bilda ett fördjupat polis- och åklagarsamarbete. Det handlar om att tillsammans bekämpa brottsligheten genom underrättelseutbyte, gemensamma operationer och ökade möjligheter att verka på varandras territorier.
46. **Värna integriteten.** EU:s datatillsynsman ska omvandlas till en dataskyddsmyndighet som granskar integritetspåverkande lagförslag och reglerar hur personuppgifter används i EU:s brottsbekämpning. Ett utökat rättsligt och polisiärt samarbete inom EU måste kombineras med starka garantier för den enskildes integritet.

Stoppa människohandeln

47. **Inför straffet grovt sexköp.** Vi vill införa straffet grovt sexköp för den som köper sex av en person som är offer för människohandel eller särskilt utsatt på annat sätt.
48. **Krafttag mot människohandel och barnsexbrott på EU-nivå.** Inom EU ska vi arbeta för att harmonisera straffen för människohandel och barnsexbrott, och samarbeta tätt med myndigheter i ursprungsländer och i länder där barn utsätts för övergrepp. Stöd till frivilligorganisationer som skyddar brottsoffer är centralt.
49. **Permanent uppehållstillstånd och europeiskt vittnesskyddsprogram.** De människor som lyckas ta sig ur människohandlarnas klor blir ofta hotade, och ibland riskerar även deras familjer i hemlandet att råka illa ut. Därför vill vi införa ett europeiskt vittnesskyddsprogram och dessutom ge de offer för människohandel som vittnar mot sina förövare permanent uppehållstillstånd i Sverige.

50. **Interpol måste stärkas.** Brottsligheten känner inte några gränser, inte ens EU:s. Sverige bör därför inom ramen för EU-samarbetet ta initiativ för att förstärka Interpols arbete på området människohandel. Fler länder måste få stöd och hjälp för att kunna delta effektivt i samarbetet mot den gränsöverskridande brottsligheten.

Tuffa tag mot ekonomisk brottslighet

51. **Gör penningtvätt straffbart.** Den svenska penninghälerilagstiftningen måste ändras så att penningtvätt blir kriminellt i sig. Kravet på ett bestämt förbrott ska slopas och även så kallad självtvätt kriminaliseras.
52. **Gör det möjligt att frysa misstänkta överföringar.** Låt åklagare besluta om frysning av misstänkta penningtransaktioner under en kortare tid. Polisen får då tid på sig att ta reda på om den misstänkta transaktionen är ett led i penningtvätt eller annan brottslighet. I dagens läge hinner brottslingarna använda eller gömma undan pengarna långt innan undersökningen är klar.
53. **Starta en myndighetsgemensam brottsvinstenhet.** Att följa pengarna, så kallad tillgångsinriktad brottsbekämpning, är ett effektivt för att komma åt den organiserade brottsligheten. En myndighetsgemensam brottsvinstenhet behövs för att samordna arbetet.
54. **Utöka Finanspolisens mandat.** För att effektivisera kampen mot penningtvätt vill vi ge Finanspolisen mandat att utreda enskilda fall och att öppna utredningar på eget initiativ.
55. **Ökad möjlighet att beslagta bilar.** Vi vill att felparkerade fordon med stora skulder ska kunna flyttas och lämnas tillbaka först när ägaren betalat skulderna. Och att kronofogden i slutänden ska kunna tvinga fram en försäljning när det finns obetalda skulder. Detta för att komma åt de personer som systematiskt registrerar bland annat fordon på så kallade målvakter för att slippa betala räkningar.
56. **Oanmälda besök från skatteverket.** Byggbranschen är hårt drabbad av svartarbete och organiserad brottslighet. Vi vill därför att byggföretag ska betala och redovisa skatt och sociala avgifter utifrån varje enskild anställd. Vi vill också att Skatteverket ska få rätt att göra oanmälda besök på byggarbetsplatser.
57. **Stoppa svartarbetet.** Restaurangbranschens aktörer bör minimera kontanthantering och uppmuntra kunder att alltid begära kvitto, till exempel genom en kvittokampanj. Kommuner bör fullt ut utnyttja lagens möjligheter att dra in serveringstillståndet för restaurangrörelser där det förekommer svarta betalningar.
58. **Avskaffa tusenlapparna.** 45 procent av det totala värdet av utgivna mynt och sedlar är i tusenlappar, och Sverige har en större kontanthantering än jämförbara länder. Genom att enbart ha kvar sedlar av lägre valör försvåras och fördyras verksamheten i den svarta sektorn. Vi minskar också rånrisken.
59. **Ny lagstiftning och tillsyn för ordningsvakter m fl.** Inför en samlad lagstiftning för väktare, ordningsvakter och skyddsvakter. Yrkesroll, befogenheter och uppgifter i förhållande till polisen måste tydliggöras och en statlig myndighet få det samlade ansvaret att ha tillsyn över dessa yrkeskategorier. Skarp vandelsprövningen av ordningsvakter och förläng utbildningstiden.

60. **Skyddet för demokratin och dess företrädare och enskildas fri- och rättigheter måste förstärkas ytterligare.** Detta kan t.ex. ske genom att en ny straffskärpningsgrund som tar sikte på brottslighet som hotar demokratiska värden införs i 29 kap. 2 § brottsbalken.

Tydligt försvar av vårt rättsväsende

61. **Ökat skydd för den enskilde.** Polisen måste utarbeta väl fungerande rutiner för hotbildsanalyser och personsäkerhetsarbete på lokal nivå. En näringsidkare eller privatperson ska inte tvingas flytta på grund av hotelser från kriminella.
62. **Skärpt straff för utpressning och olaga tvång.** Vi anser att straffskalan för utpressningsbrott är otillräcklig. Utpressningsverksamhet utgör en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten, och utgör dessutom ett hot mot rättsväsendets funktion. Därför menar vi, liksom straffnivåutredningen, att straffminimum för grov utpressning bör skärpas.
63. **Höj straffminimum för övergrepp i rättssak.** Folkpartiet menar att det för att markera allvaret med den systemhotande brottsligheten behövs en skärpning av straffets miniminivå.
64. **Skärpt straff för vapenbrott.** Innehav av skjutvapen på allmän plats ska räknas som grovt vapenbrott vilket skulle innebära en straffskärpning. Det är också viktigt att det vid tillståndsgivningen för legala vapen sker en så noggrann lämplighets- och uppföljningskontroll som möjligt.
65. **Ökat skydd för tjänstemän och vittnen.** Tryggheten i domstolarna kan öka genom fler säkerhetskontroller och att lokalerna anpassas till vittnens och målsägandes behov. Vi menar också att det behövs ett europeiskt vittnesskydds- och personsäkerhetsprogram. Detta skulle skapa helt nya möjligheter att skydda hotade personer jämfört med i dag.
66. **Kriminalisera stalkning.** Vi menar, i likhet med stalkningsutredningen, att stalkning bör kriminaliseras och lagen om besöksförbud utvidgas. Den som bryter mot ett besöksförbud ska kunna åläggas elektronisk övervakning, t.ex. med fotboja.
67. **Skydda personuppgifter.** Namn på målsägande, vittnen och tilltalade blir offentliga i och med att förundersökningsprotokoll överlämnas till domstol och åtal väcks. För att skydda den personliga integriteten kan en hotad person få en sekretessmarkering, men skyddet inte är absolut, och varje myndighet gör sin egen sekretessprövning. Vi vill att en sekretessmarkering som görs vid en myndighet ska kunna omfatta alla myndigheter.
68. **Rätt till hemligt telefonnummer.** Enligt Post- och telestyrelsen lämnar en tredjedel av teleoperatörerna ut hemliga telefonnummer till företag som tillhandahåller nummerupplysning. Detta är ett allvarligt problem för de personer som berörs. Post- och telestyrelsen bör ges ökade möjligheter att ingripa mot företag som bryter mot tystnadsplikten och de företag som offentliggör hemliga telefonuppgifter bör åläggas sanktioner.

En välorganiserad polis för ett tryggare Sverige

69. **Kraftsamla svensk polis.** I dag har vi 21 självständiga polismyndigheter. Dessa bör ersättas av en sammanhållen myndighet för hela Sverige. Målet är självklart en mer effektiv polis och att själva verksamheten lokalt kan komma närmare medborgarna genom fler synliga poliser, fler poliser snabbt på en brottsplats och ökad upplärning av brott. Ett särskilt fokus måste läggas på insynsfrågan.
70. **Akademisk polisutbildning.** Folkpartiet vill att polisutbildningen ska vara en högskoleutbildning. Samhället blir alltmer komplext och även om polisyrket är ett praktiskt yrke behöver studenterna få en bra teoretisk grund att stå på. Med forskning om polismetoder och en koppling mellan denna forskning och utbildningen kvalitetssäkras utbildningen. För att säkerställa tillgången på polis i glesbygden bör det finnas möjlighet till distansutbildning.
71. **Satsa på värdebaserat ledarskap.** Svensk polis måste bli än bättre på ledarskap. Regler och uppföljning är viktigt för kvalitet i verksamheten. Det ansvarskännande och värdebaserade ledarskapet är dock minst lika viktigt. Polisen behöver en tydlig nationell organisations- och ledningsstruktur, en förstärkt nationell chefs- och ledarskapsutbildning och en förbättrad kontakt med extern kvalificerad forskning kring ledarskap.
72. **Kontinuerlig vidareutbildning.** Kunskaper och metoder förändras snabbt i vårt samhälle. Därför vill vi att RPS, i samarbete med polisutbildningarna, utvecklar ett system för kontinuerlig vidareutbildning för alla poliser. Polisyrket är till stora delar ett praktiskt yrke, där färdigheter utvecklas genom erfarenheter. Men vidareutbildning är ett viktigt komplement som också kan bidra till att öka motivationen hos enskilda poliser.
73. **Fler civila utredare.** Civila utredare tillför viktig specialistkompetens inom polisen. Vi vill därför att det anställs fler civila utredare och att deras befogenheter utökas. Vi vill också att personer med lämplig akademisk utbildning ska kunna genomgå en ettårig specialistutbildning och sedan anställas som poliser.
74. **Fler ordnings- och strafförelägganden.** Vid gärningar som är enkla att utreda bör polis och åklagare få möjlighet att utfärda ordnings- och strafförelägganden i fler fall än i dag. Vi menar också att polisen borde få rätt att utfärda strafföreläggande i de fall där påföljden är böter och den misstänkte erkänner brott. Det skulle minska administrationen utan att äventyra rättssäkerheten.

En modern polis med tydliga arbetsuppgifter

75. **Fokusera på kärnuppgifterna.** Renodla polisens arbetsuppgifter. Polisens arbete måste koncentreras på kärnverksamheten – att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Passärenden, viss tillståndsgivning, transporter av berusade mm bör kunna skötas av andra än polisen.
76. **Modernisera tekniken.** Polisens ålderdomliga teknik gör att mer tid än nödvändigt används till administration. Vi menar att alla poliser i yttre tjänst borde ha handdatorer, att penningtvättsanmälningar ska kunna göras elektroniskt och att polisen måste ha möjlighet att ta emot SMS och MMS.
77. **Nationell databas.** En viktig del i det nationella underrättelsearbetet är att olika myndigheter lättare ska kunna komma åt varandras uppgifter om enskilda kriminella.

Dagens polisdatalag är föråldrad och försvårar informationsutbytet inte bara mellan polisen och andra myndigheter, utan också mellan olika regionala polismyndigheter. Svensk polis måste få en ny polisdatalag och en enhetlig nationell databas för underrättelsearbetet. För att värna integriteten ska den nya polisdatalagen innehålla tydliga regler om vilken typ av information som ska lagras och hur materialet ska gallras.

78. **Minska administrationen.** Det administrativa arbetet som följer efter ett ingripande måste göras effektivare och minska, utan att kraven på rättssäkerhet sänks. Detta kan till stor del ske genom ett modernare teknikstöd

Tuffa verktyg mot grova brott

79. **Det ska löna sig att tala sanning.** Vi vill ge misstänkta personer incitament att hjälpa rättsväsendet. Den som lämnar sådana uppgifter om sin egen medverkan att grova brott kan klaras upp eller förhindras, bör få strafflindring.
80. **Kronvittnen även i Sverige.** Utredningar om grov organiserad brottslighet är ofta stora och svårutredda. En förändring som skulle underlätta utredningsarbetet är att införa en möjlighet till betydande straffnedsättning för den gärningsman som lämnar uppgifter om andras brottslighet. Vi vill införa en strafflindringsregel för den som lämnar uppgifter om teknisk bevisning som gör att allvarliga brott kan klars upp.
81. **Öppna för åtalsförhandling.** Åtalsförhandling ”plea bargaining”, innebär en möjlighet för en åtalad att ”förklara sig själv skyldig” varvid åklagaren kan föreslå ett nedsatt straff eller att släppa en åtalpunkt. Systemet finns i flera andra rättssystem. För att öka effektiviteten i rättsprocessen, inte minst när det gäller komplicerade brott som ekobrott, borde åtalsförhandling även kunna införas i svensk rätt. Den åtalade ska ha advokat närvarande vid åtalsförhandling.
82. **Anonymitet för informatörer.** Tack vare uppgifter från informatörer från kriminella miljöer blir polisens arbete mer fokuserat och arbetstiden används effektivare. Vi vill att det ska vara möjligt att hemlighålla identiteten hos informatörer så att fler vågar lämna uppgifter till polisen. För att säkerställa rättssäkerheten bör man överväga om Integritets- och säkerhetskvalitetsnämnden ska utöva tillsyn över arbetet med informatörer.
83. **Lagreglera provokation.** Provokation bör i högre grad vara tillåtet när det gäller att komma åt grov brottslighet. Det måste tydliggöras i vilka fall provokation ska tillåtas och vilka typer av provokation som är lagliga. Därför behöver vi en detaljreglering i lag – inte minst för att stärka rättssäkerheten.

Ett tydligare och rättvisare påföljdssystem

84. **Straffskärpning för organiserad brottslighet.** Samhället måste ännu tydligare än i dag visa att den organiserade brottsligheten är grövre än annan brottslighet. Vi vill därför att systematisk, organiserad och planerad brottslighet ska ge ett längre straff.
85. **Sämre mängdrabatt i våra domstolar.** I dag får man i svenska domstolar straffrabatt om man begår många brott. Denna negativa drivkraft måste minska. Vidare ska återfall i brott ses som en försvårande omständighet och ge skärpt straff.

86. **Tillämpningen av regelverket vid misskötsamhet av skyddstillsyn och samhällstjänst måste stramas upp.** En tydlig konsekvenstrappa i flera steg ska införas för när den dömde inte fullföljer sina åtaganden. Misskötsamhet ska snabbare än i dag kunna leda till en varning, förlängning av övervakningstiden och korttidshäktning. Frivårdens möjligheter att erbjuda vård för missbruk och behandling för att bryta negativa levnadsmönster måste utökas.
87. **Ersätt livstidsdomar med långa tidsbestämda straff.** Det ska kunna dömas ut längre tidsbestämda straff än i dag, samtidigt som livstidsstraffet bibehålls för synnerligen grova brott.
88. **Villkorlig frigivning efter prövning.** Det ter sig märkligt för många i samhället att när någon döms till ett visst antal år i fängelse, så betyder det i verkligheten ett mycket mindre antal år. Vi menar därför att det utdömda straffets längd bör vara utgångspunkten för hur länge man sitter i fängelse. Villkorlig frigivning ska inte ske per automatik, utan bara ges till dem som har skött sig bra.
89. **Utvisning vid grova brott.** Huvudregeln bör vara att de utländska medborgare som döms för allvarliga brott också ska dömas till utvisning. Vi vill, i likhet med straffnivåutredningen, tydliggöra rollfördelningen mellan domstol och åklagaren så att åklagaren yrkar på utvisning om han/hon vill att detta ska prövas av rätten. Domstolen ska även fortsatt ha möjlighet att besluta om utvisning ex officio.

Längre preskriptionsregler

90. **Ta bort preskriptionstiden för mord, dråp och folkmord.** Tiden läker inte alla sår. Det finns anledning att se över dagens preskriptionstider för de grövsta brotten. I dag kan bevisning säkras genom ny teknik, som t.ex. DNA. Därför menar vi att preskriptionstiden för mord och dråp samt folkmord och andra allvarliga folkrättsbrott ska tas bort.

På brottsoffrets sida

År 2009 anmäldes, enligt preliminära siffror, i Sverige 1 399 096 brott. Bakom dessa anonyma siffror finns brottsoffer. Där finns människor som utsatts för en annan individs misssåd men som även i förlängningen är offer för samhällets otillräckliga brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser. Det handlar om människor som i många fall har drabbats av otrygghet, trauman, fysiska och/eller psykiska skador och andra rättsförluster på grund av brottet.

De mentala och fysiska såren kanske aldrig riktigt läker, men för att komma en bit på vägen måste det finnas en verklig möjlighet att brottet faktiskt utreds och klaras upp. En viktig upprättelse för brottsoffret, eller brottsoffrets anhöriga, är också att gärningsmannen åtalas för brottet. Och att skadestånd kan utdömas. Vi måste öka brottsoffrens chanser till en sådan upprättelse.

Vi vill sätta brottsoffren i fokus. De har rätt till hjälp och bemötande med kunskap, respekt och förståelse från alla berörda myndigheter. De har rätt att få samhällets fulla stöd på vägen tillbaka från en ofta omskakande upplevelse.

Vi betonar också vikten av att satsa på brottsförebyggande åtgärder och på behandling och arbete under tiden i kriminalvården. Återfallen i brott måste minska. Utan tillräckliga insatser för dem som har fastnat i brottslighet, kan det aldrig bli färre brottsoffer.

Tryggare för brottsoffer

När en person utsätts för brott kan det kännas som att hela livet skakas om. Det blir inte bättre om han eller hon sedan bemöts negativt, med ointresse eller okunskap genom rättskedjan. Ett bemötande med respekt, förståelse och erkännande kan i stället förstärka känslan av upprättelse. Det är också viktigt för att brottsoffret inte ska uppleva sig kränkt två gånger – först av förövaren och sedan av samhället.

För att en viss upprättelse ska kunna ske efter att ha utsatts för den kränkande handling som en brottslig gärning innebär, måste hela rättskedjan fungera. Bemötandet vid polisanmälan, kontakten med åklagare och målsägandebiträde samt under en eventuell rättegång i domstol är av avgörande vikt. Skadestånd från gärningsmannen är viktigt som en del i upprättelsen och till hjälp för t.ex. sjukhuskostnader, terapikostnader eller för förstörd egendom.

Förundersökningen och förhörssituationen är en mycket viktig del i utredningen av ett brott. Det är viktigt att förhørsledaren har hög kompetens och att förhørslokalen är väl anpassad när det t.ex. gäller barn. Det handlar om rättssäkerhet – det är med utgångspunkt i det som framkommer under förundersökningen som åklagaren sedan avgör om åtal ska väckas. Vi anser också att det behövs mer forskning gällande förundersökningar, mer statistik och kartläggning som belyser vad som händer under förundersökningarna och hur de kan förbättras.

När ett brott har begåtts ska en självklar princip gälla i brottmålsprocessen: Brottsoffrets rättigheter ska ges samma prioritet som den misstänktes och rättsprocessen får inte medföra att brottsoffrets problem på något sätt ökar. I varje del av rättskedjan, samt inom sjukvården och socialtjänsten, måste brottsoffrens situation därför särskilt beaktas.

Förundersökningen och förhörssituationen är en mycket viktig del i utredningen av ett brott. Under förundersökningen är det av avgörande vikt att förhørsledaren har rätt kompetens och att förhørslokalen är väl anpassad när det gäller barn och andra, ofta skrämda, brottsoffer.

Det handlar om rättssäkerhet – det är med utgångspunkt i det som framkommer under förundersökningen som åklagaren sedan avgör om åtal ska väckas eller inte. Om förhørsledaren saknar tillräcklig kompetens kan följderna bli att inget åtal väcks i ett fall där domstolen kanske hade ansett att den misstänkte gärningsmannen var skyldig till brottet.

Det gäller också att kunskapen om hur brottsoffer kan reagera finns även hos domstolarna. Utan kunskap om t.ex. varför en misshandlad kvinna inte vill medverka i en rättegång eller ett våldtäktsoffer kan bli paralyserat av rädsla och därför inte gör motstånd, kan brottsoffrets trovärdighet sjunka inför domstolen.

Vi vill att hjälpen och stödet till brottsoffer ska finnas på ett och samma ställe. Förslaget i stalkningsutredningen, om att använda s.k. kommunala skyddshandläggare för brottsoffer, är därför en viktig pusselbit för brottsoffrets rättigheter. Tanken är att särskilda handläggare ska samordna viktiga insatser och vara en länk mellan den utsatta och de samhällsinsatser som kan göras. Utredningen konstaterar: "Om kommunerna inrättar funktioner som skyddshandläggare kommer det att innebära stor kvalitetsförbättring för den som på grund av hot, våld eller förföljelse tvingas fly från sitt hem. På sikt bör det dessutom innebära en besparing för kommunerna."

Vi delar den bedömningen. Och vi menar att även besparingen i mänsklig oro och hopplöshetskänslor skulle vara betydande – direkt.

Dessutom vill vi att staten ska förskottera utdömt skadestånd pga. brott för att på ett bättre sätt garantera att brottsoffren snabbt får ut hela skadeståndet.

Våra förslag:

- **Låt staten betala skadestånd.** Vi menar att det inte är rimligt att brottsoffer ska behöva vänta så länge som i dag på att få ut skadestånd. Ett sätt att snabba på processen är att staten förskotter utdömt skadestånd och sedan kräver in det av den dömda eller försäkringsbolaget. Vi vill utreda hur vi på ett bättre sätt kan garantera att brottsoffren snabbt får ut hela skadeståndet.
- **Brottsoffer ska alltid prioriteras.** När ett brott har begåtts ska en självklar princip gälla i hela åtgärdskedjan: Brottsoffrets rättigheter ska ges samma prioritet som den misstänktes och rättsprocessen får inte medföra att brottsoffrets problem på något sätt ökar. I varje del av rättskedjan, samt inom sjukvården och socialtjänsten, måste brottsoffrens situation därför särskilt beaktas.
- **Satsa på kommunala brottsoffersamordnare.** En person som utsatts för ett brott är ofta redan sårbar, då blir det extra jobbigt att själv ta reda på vilket stöd som kan fås från vilken myndighet. Det behövs därför kommunala brottsoffersamordnare som kan samordna insatserna och vara en länk till olika myndigheter.
- **Förstärk rättshjälpen.** Det är en grundläggande liberal princip att alla ska ha en verklig möjlighet att få sin sak prövad i domstol, oavsett storleken på plånboken. Dagens regler om allmän rättshjälp för tvistemål är för snäva.

- **Informera så att alla kan förstå.** Brottsoffer måste få begripliga beslutsmotiveringar när förundersökningar läggs ned eller åtal inte väcks. Känslan av att ha blivit orättvist behandlad, och sedan inte ens förstå de brev som skickas kan vara mycket stark och innebära att brottsoffret dessutom känner sig sviket av samhället. Vissa förbättringar i informationen har gjorts på senare år, men det behövs mer.

Tydligare regler på brottsoffrens sida

Alliansregeringen och folkpartiet sätter brottsoffrens rättigheter i fokus, bl.a. genom Handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Handlingsplanen omfattar 56 åtgärder inom ett antal insatsområden och alliansregeringen satsar drygt 800 miljoner kronor under mandatperioden för att genomföra den. Dessutom har vi sju satt en särskild handlingsplan för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål, med en satsning på 36 åtgärder, bl.a. med 75 miljoner kronor till rättsväsendet för stärkta, operativa insatser.

Handlingsplanerna är ett tydligt historiskt avtryck i konkreta insatser, och där folkpartiets politik har fått ett brett genomslag. Vi vill också ta ytterligare steg med en utökad rätt till målsägandebiträde gällande sexualbrott. Och för att säkerställa att sexualbrottsoffer verkligen får professionell hjälp i ett tidigt stadium, föreslår vi att förundersökningsledaren ska vara skyldig att begära att målsägandebiträde förordnas redan under förundersökningen. Vi vill även göra det enklare för barn som bevittnat våld i hemmet att få ut brottsskadeersättningen.

Om vi ska få färre brottsoffer måste vi angripa återfallen i brott och våga se att en del gärningsmän även kan vara brottsoffer. Kvinnor som avtjänar straff i kriminalvården är ofta dömda för narkotikabrott. Men de kan också vara brottsoffer – genom en dubbelproblematik med missbruk och en partner som utsatt dem för våld. Särskilda insatser under fängelsetiden kan vara en viktig hjälp för att ta sig loss från både missbruk och en misshandelsrelation. Det behövs ökad kunskap om kvinnors brottslighet och livssituation så att insatser kan anpassas efter kvinnliga interners behov.

Vi vill minska riskerna för återfall i sexualbrott genom att införa obligatorisk eftervård för sexualbrottsdömda. Den som dömts för ett allvarligt sexualbrott ska kunna åläggas av domstol att följa en individuell behandlingsplan och övervakas viss tid även efter fängelsetiden. Att avvika från behandlingsplanen ska innebära sanktioner.

Mobbning kan sätta djupa spår hos alla inblandade men ses inte alltid som de brottsliga handlingar det faktiskt kan innebära när människor blir mobbade i skolan och på arbetsplatser. Utred därför införandet av mobbning som ett eget, särskilt brott.

Kameraövervakning i brottsförebyggande syfte är en omdebatterad fråga. Vi vill tydliggöra att det handlar om att öka tryggheten för människor i tunnelbanan och på stan, men också i matvarubutiken som utsätts för snatterier och rån, i skolorna som vandaliseras och i taxibilarna. Och att det handlar om att kunna utreda brotten. Samtidigt måste vi slå vakt om den personliga integriteten. Vi vill därför att det i varje kommun ska finnas särskilda kartor som visar vilka platser och lokaler som är kameraövervakade. Vi vill också att den som fått sitt privatliv kränkt pga. att inspelat material hamnat i fel händer, alltid ska kunna kräva skadestånd direkt av tillståndshavaren.

Våra förslag:

- **Kameraövervakning behövs.** Vi vill ha tydligare regler och mindre krångel för att få tillstånd till kameraövervakning. Det behövs i brottsförebyggande syfte och för att effektivt kunna utreda brott, men det måste också finnas tydliga regler mot missbruk. Kameror kan öka tryggheten för människor i kollektivtrafiken och på stan, men också minska risken för organiserat snatteri i matvarubutiker och stoppa vandalisering av skolor. För att skydda den personliga integriteten vill vi att all tillståndsgivning och tillsyn samlas hos en vässad nationell Integritetsinspektion. Vi vill också att den som har fått sitt privatliv kränkt pga. att inspelat material hamnat i fel händer alltid ska kunna kräva skadestånd direkt av tillståndshavaren.
- **Utöka möjligheterna att få målsägandebiträde gällande sexualbrott.** Målsägandebiträde ska alltid förordnas gällande samtliga sexualbrott, utom sexuellt ofredande. Dessutom ska förundersökningsledaren vid sådana brott vara skyldig att begära att målsägandebiträde förordnas redan under förundersökningen. Genomför därför i den delen Målsägandebiträdeutredningens förslag.
- **Obligatorisk eftervård för sexualbrottsdömda.** För att minska riskerna för återfall vill vi att den som dömts för ett allvarligt eller upprepade fall av sexualbrott ska kunna åläggas av domstol att följa en individuell behandlingsplan och övervakas viss tid även efter fängelsetiden. Att avvika från behandlingsplanen ska innebära sanktioner.
- **Nationell granskningskommission** för att förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsoffer. En sådan granskning ska höja kvalitén i arbetet och ge större överensstämmelse i arbetet mellan olika polisdistrikt och åklagarkammare.
- **Barn som bevittnar våld inom familjen är brottsoffer fullt ut.** Vi menar att dessa barn inte bara ska bedömas som brottsoffer enligt socialtjänstlagen utan även enligt brottsbalken. Barnet ska kunna vara målsägande, och gärningsmannen kunna fällas också för de gärningar, bl.a. misshandel (psykisk misshandel) och olaga hot, som drabbar barnet. Vi menar också att dagens regler om brottskadeersättning för barn som bevittnat våld måste ses över, så att den förälder som har misshandlat den andra föräldern inte behöver godkänna ansökan.
- **Utvärdera fridskränkningarna.** I dag hinner en hel del av de brott som ingår i grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning preskriberas innan åtal kan väckas. Det vill vi ändra på så att fler systematiska övergrepp mot närstående kan bedömas som fridskränkning.
- **Särskilda satsningar på äldre brottsoffer.** Äldre personer drabbas, liksom andra, av en rad olika brott men där konsekvenserna kan bli särskilt allvarliga för den äldres livskvalitet och känsla av trygghet. Synliggör äldre brottsoffer och se till att deras behov lyfts fram, både när det gäller förebyggande av brott mot äldre och insatser när ett brott har begåtts.

Tidiga och tydliga insatser mot unga kriminella

Endast ett samhälle som har förståelse för hur dåliga uppväxtvillkor, utanförskap och utsatthet skapar otrygghet och kan leda till kriminalitet, har möjligheten att minska brottsligheten. Ingen människa föds kriminell. Genom att forma en skola som ger kunskap, stöd och chanser åt alla, en medveten politik för arbete och egenmakt, en aktiv socialpolitik och stärkande av det egna ansvaret, kan grunden läggas för ett samhälle där fler individer får en bra start i livet.

Alla barn borde få växa upp utan att utsättas för brott eller själva hamna i kriminalitet. Vi har därför alla ett ansvar för att unga och särskilt utsatta människor får stöd och hjälp på ett tidigt stadium i livet. Barn och ungdomar som lever i utsatta hemförhållanden löper ofta större risk att börja med brottslighet. Förebyggande åtgärder är nyckeln till ökad trygghet, både för barnen själva och för samhället i stort.

Vi behöver också starka insatser för dem som redan har begått brott. Om vi ska kunna förhindra att fler ungdomar förstör sina egna och andras liv i kriminalitet måste vi se verkligheten som den är. Och i verkligheten lagfördes 27 200 ungdomar år 2007 i åldrarna 15–20 år. Misshandel, rån, skadegörelse, ringa narkotikabrott, stölder, snatterier och bilinbrott är de vanligaste ungdomsbrotten.

Tusentals ungdomar är alltså ute på hal is – hur många det egentligen är vet vi inte då bara en del av brotten anmäls. Årligen polisanmäls dessutom omkring 19 000 barn under 15 år för brott. Många av de brotten kommer aldrig att utredas och flera av barnen tar ytterligare steg på den kriminella vägen.

Studier bekräftar att de personer som blivit riktigt tungt kriminella har varit kända av socialtjänsten redan långt före 15 års ålder. Ju tidigare en person börjar med brott, desto högre är återfallsfrekvensen och desto snabbare accelererar brottskarriären. Brottsoffer som kommit i dessa unga lagöverträdarens väg får sällan se någon person ställas till ansvar. Och ofta begår de unga brottsoffren senare själva brott. Nyrekryteringen till den organiserade brottsligheten fortsätter. I flera utsatta bostadsområden växer sig kriminella ungdomsgäng allt starkare. Vi måste stoppa våldsspiralen.

För folkpartiet liberalerna handlar insatser mot ungdomsbrottsligheten om att våga välja väg. Antingen fortsätter den missriktade välviljan som har gjort att allt fler ungdomar till slut hamnar i fängelse för att ingen ingrep i tid. Eller så väljer vi en väg med tidiga och tydliga insatser, när det fortfarande finns goda chanser att bryta ett kriminellt beteende. Det är en väg där vi inte släpper taget om någon ung person som hamnat i brottslighet.

Vid landsmötet 2005 antog vi ett rättspolitiskt program med bl.a. omfattande förslag för att kraftsamla mot ungdomsbrottslighet. En hel del positiva insatser har genomförts sedan dess, inte minst av alliansregeringen. Men det behövs mycket mer. I det här programmet satsar vi på ytterligare förslag för att bekämpa ungdomsbrottsligheten.

Förebyggande åtgärder – nyckeln till ökad trygghet

Att satsa på barn och ungdomar är att satsa på framtiden. Det synsättet behöver prioriteras i samhället i stort och särskilt när det gäller att minska brottsligheten.

Det finns ingen enskild förklaringsmodell till brottslighetens orsaker eller något recept som kan förhindra brott. Vi vet att problemet skär genom många olika områden i samhället och

måste åtgärdas med en bred välfärdspolitik. Men det finns kunskap om att tidiga individ- och familjeförhållanden kan öka risken för att hamna i kriminalitet. Här kan vi också vidta konkreta, förebyggande åtgärder.

Barn som redan tidigt har allvarliga uppförandestörningar eller svårigheter i den kognitiva eller emotionella utvecklingen löper ökad risk för senare kriminalitet. Föräldrarnas möjligheter till omsorg och uppfostran är centrala. Därför måste stödinsatser ofta omfatta hela familjen. Forskning har visat att föräldrastöd, särskilt under barnets fem första år, är positivt.

Det är också viktigt att barn som lever i utsatta hemförhållanden upptäcks i tid och få hjälp. Mödravården, barnavården, barnomsorgen, barn- och ungdomspsykiatri, sjukvården, skolan och socialtjänsten är alla viktiga aktörer.

I utredningen Föräldrastöd – en vinst för alla, finns många värdefulla förslag som omfattar en långsiktig nationell strategi för generellt föräldrastöd. Målet att stödet ska kunna erbjudas alla föräldrar från graviditeten t o m att barnet fyllt 18 år, kan även vara en mycket viktig brottsförebyggande insats.

Det behövs också mer forskning kring barn och ungas utsatthet, vilka metoder som fungerar bäst och återkommande utvärderingar av de insatser som redan görs.

Vi vill också betona att föräldrar ska ansvara för sina barn. Det är föräldrarna som är de bästa brottsförebyggarna. Hur mycket vi än stärker åtgärder från skolan, socialtjänsten, polisen m.fl., så är det i grunden föräldrarna som ansvarar för sina barn. Och det ansvaret är i dag urvattnat. Det vill vi förändra.

Våra förslag:

- **Föräldrar ska ta ansvar för sina barn.** Tydliggör föräldraansvaret i alla insatser för barn och unga. Det är föräldrarna som är de bästa brottsförebyggarna. Hur mycket vi än stärker åtgärder från skolan, socialtjänsten, polisen m.fl., så är det i grunden föräldrarna som ansvarar för sina barn. Det ska vara obligatoriskt för vårdnadshavare att medverka i socialtjänstens utredning.
- **Svik inte utsatta barn.** Den lagstadgade skyldigheten att anmäla missförhållanden till socialtjänsten måste uppfyllas. Personal i förskola, skola och andra verksamheter som arbetare med barn måste ha tydliga rutiner vid misstanke om att barn far illa.
- **Stoppa mobbningen.** Samtliga landets skolor ska ha en handlingsplan mot mobbning vars metoder ska bygga på vetenskaplig grund. Polisanmälan och inkopplande av socialtjänsten ska göras i större utsträckning. Orsaken till upprepad frånvaro ska utredas och följas upp. Vid problem eller missförhållanden i hemmiljön ska snabba insatser ske. Vi vill också införa ett nytt brott, mobbning, efter samma modell som fridskränkingsbrotten.
- **Långsiktig, nationell strategi för generellt föräldrastöd.** Genomför i huvudsak förslagen i utredningen Föräldrastöd – en vinst för alla, med många värdefulla åtgärder. Målet att stödet ska kunna erbjudas alla föräldrar från graviditeten t o m att barnet fyllt 18 år, kan även vara en mycket viktig brottsförebyggande insats.
- **Sänk tröskeln för insatser när unga är i riskzonen för brott.** När polis eller socialtjänst upptäcker unga som befinner sig i riskmiljöer, men utan att ha begått brott

eller använt narkotika, ska de kunna kontakta föräldrarna för ett s.k. orosamtal. Då får de en chans att berätta om situationen och involvera föräldrarna.

- **Mer forskning om ungdomar på glid.** Det behövs mer kunskap och forskning kring barn och ungas utsatthet, familjeinsatser, vilka metoder som fungerar bäst och återkommande utvärderingar av de insatser som redan görs.
- **Satsa på barn- och ungdomspsykiatri.** Det behövs åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar. Det samma gäller för dem som behöver särskilt stöd i skolan pga. neuropsykiatriska problem som DAMP, ADHD eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling. Återkommande åtgärder i barnets vardagliga miljö har visat sig mest verksamma.

Tryggare unga ger färre brott

”Min uppgift är att så många ungdomar som möjligt ska få chans till en bra uppväxt här i Södertälje. Jag arbetar alltid för det. Att se att det går bra för någon är guldklimparna i jobbet. Det är värt precis allt.”

Intervju med Anders Frick, fältassistent, sktftidningen.nu, 11/4 2006.

Barn borde få växa upp i trygghet, med stöd från vuxna och utan att utsättas för brott eller själva hamna i kriminalitet. Men många ungdomar lever i dag i otrygghet.

Undersökningar från BRIS och Rädda Barnen visar att en stor grupp ungdomar uppger att de utsätts för våld och hot i vardagen – i hemmet, skolan, på stan och i kärleksrelationer. En större andel av flickorna var mer utsatta för våld i hemmet och i sina kärleksrelationer. Pojkarna var mer utsatta i skolan och på gatan, och flera av dem kände någon som bär vapen.

En annan undersökning visar att var femte elev har varit utsatt för brott och att lika många har varit vittne till brott. Av killarna och tjejerna vågade sju procent inte prata med någon om de utsätts för brott. Ytterligare en rapport bekräftar att den vanligaste typen av ungas utsatthet handlar om stöld följt av våld och hot. En stor andel av våldet hade inträffat i skolan eller på skolgården, på gatan eller disco. För många ungdomar verkar det finnas få fredade platser i tillvaron.

Bakom alla anonyma siffror finns det enskilda, unga personer – kränkta, rädda, ledsna, arga och som i många fall känner sig svikna av vuxenvärlden. Unga brottsoffer drabbas ofta av sömnlöshet, oro, rastlöshet och koncentrationssvårigheter. Många av dem får svårt att klara av skolarbetet. Det finns också de som varje dag måste konfronteras med sin förövare i skolan. Unga brottsoffers otrygghet måste tas på största allvar. Hjälp och stöd måste finnas till alla som behöver det.

Många gånger är de unga gärningsmännens offer också unga. Inte sällan har den som begått brott själv tidigare utsatts för brott. Polisens kartläggning om rekrytering till kriminella gäng i Västra Götaland, visade att en stor del av de kriminellt aktiva personerna själva varit utsatta för våldsbrott.

Vi måste bryta den onda cirkeln. Därför är det mycket viktigt att brottsutsatta ungdomar får den typ av samlad hjälp som finns hos ”Stödcentrum för unga brottsoffer”, där socialtjänsten och polisen arbetar tätt tillsammans och det är insatser för brottsoffret som står i fokus.

Särskilt viktigt är det att stödcentrum finns i utsatta förorter. Organiserad samverkan, där de berörda sitter tillsammans med ett gemensamt ansvar är ett viktigt arbetssätt. Och där vuxna visar att vi bryr oss.

Vi måste visa ungdomar att vi ser dem och inte släpper taget. Det behövs fler människor som arbetar nära ungdomarna. Det kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnas ansvar för sina barn, men det är ett viktigt komplement från samhällets sida.

Att finnas på de platser där ungdomar möts kräver engagemang och uthållighet. Idrottsrörelsen, föreningslivet, frivilligorganisationer spelar redan en viktig roll. Men det måste också finnas de som arbetar kunskapsbaserat, kontinuerligt och långsiktigt med att skapa kontakter och bygga förtroende med ungdomar, särskilt i utsatta områden. Anställda fältarbetare kan ha en nyckelroll, men på många ställen i landet finns det för få eller inga fältarbetare alls. I en undersökning uppgav över hälften av närpolischeferna att det finns ett ökat behov av samarbete med fältassistenter, skolor och föreningsliv.

Våra förslag:

- **Stödcentrum för unga brottsoffer i hela landet.** Unga gärningsmän har inte sällan en gång själva varit brottsoffer. Den onda cirkeln med brott måste brytas. Prioritera stödet till unga brottsoffer genom stödcentrum där polis och socialtjänst jobbar tätt tillsammans med fokus på insatser för brottsoffret. Vi vill att det ska finnas stödcentrum för unga brottsoffer i varje kommun. Det är även viktigt med särskilda insatser för unga gärningsmän: vi vill se fler utredningscentrum för unga gärningsmän runt om i landet.
- **Slå vakt om unga brottsoffers rättigheter under rättsprocessen.** Dagens regler om målsägandebiträde är för snäva. En ung person måste få utökat professionellt stöd och hjälp. Korta handläggningstiderna gällande brott med unga förövare och unga brottsoffer inom hela rättskedjan.
- **Satsa på fler fältarbetare.** De kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnas ansvar för sina barn, men är ett viktigt komplement från samhällets sida. Att arbeta uppsökande med ungdomar som vistas i riskmiljöer är en viktig uppgift. Fältarbetaren kan även tidigt upptäcka och anmäla när barn far illa. Ett nära samarbete med skolan och föräldravandringar behövs.
- **Tryggare på nätet.** En stor mötesplats för ungdomar är olika forum på Internet – platser där vuxennärvaron är nästan obefintlig men där många ungdomar utsätts för trakasserier. Det behövs informationsinsatser till ungdomar och föräldrar om att hot och trakasserier på Internet också är brottsliga och ska polisanmälas. Vi vill också att det ska finnas motsvarigheten till fältarbetare på nätet. För att skydda barn och ungdomar mot särskilt grova kränkningar på nätet ska dessutom åklagare ha möjlighet att väcka allmänt åtal för förtal och förolämpning då brottsoffret är under 18 år

Tidiga och tydliga insatser när unga begår brott

”Vi var rätt brottsaktiva, gjorde allt möjligt, många personrån blev det också. Hade säkert gjort över hundra stölder innan jag åkte fast för första gången. Då var jag 15 år och dömdes till vård inom socialtjänsten. Innehållet i den vården blev tre samtal med en snäll men lättmanipulerad socialsekreterare. Jag tror att om jag hade fått någon bättre reaktion då, hade det kanske hindrat att jag fortsatte. Två veckor efter det sista samtalet gjorde jag nya brott. Gänget höll ihop i rätt många år. I dag finns det inte längre, de flesta av de tio killarna sitter inne, tre är döda”.

Intervju med Jacob (fingerat namn), 24 år.

Studier bekräftar att de personer som blivit riktigt tungt kriminella har varit kända av socialtjänsten redan långt före 15 års ålder. Förebyggande och riktade insatser är därför mycket viktiga. Men all brottslighet kan naturligtvis inte förhindras, trots förebyggande satsningar. Vi vill säkerställa att hela kedjan av insatser fungerar när ett brott har begåtts. Unga lagöverträdare måste få hjälp så att det första brottet blir det sista.

År 2007 lagfördes 27 200 ungdomar i åldrarna 15–20 år. Misshandel, rån, skadegörelse, ringa narkotikabrott, stölder, snatterier och bilinbrott är de vanligaste ungdomsbrotten. Tusentals ungdomar är alltså ute på hal is – hur många det egentligen är vet vi inte då bara en del av brotten anmäls.

Årligen polisanmäls dessutom omkring 19 000 barn under 15 år för brott. Eftersom barnen inte är straffmyndiga, kommer flera av brotten aldrig att utredas och några av barnen tar ytterligare ett steg på den kriminella vägen. Därför föreslog vi i vårt rättspolitiska program 2005, att lagen ska ändras så att huvudregeln blir att alla brott ska utredas – både för brottsoffrens och för de unga lagöverträdarnas skull så att insatser kan ske tidigt.

På alliansregeringens uppdrag har sedan en utredning lagt flera bra förslag på insatser för barn som misstänks för brott. I huvudsak bör förslagen genomföras, som bl.a. innebär att polis och åklagare får bättre möjligheter att utreda brott som begåtts av barn under 15 år, att salivprov för DNA-analys får tas och att brottsoffrens ställning stärks.

Det är socialtjänsten som ansvarar för insatser när barn under 15 år misstänks för brott eller har begått brott. Socialtjänsten står också för majoriteten av åtgärder för lagöverträdare under 18 år, där den vanligaste påföljden är ungdomsvård och böter. Ungdomsvård kan innebära olika insatser, som samtalskontakt, förordnande av kontaktperson, drogtest, familjeinsatser, familjehems- eller institutionsplacering. Det är oerhört viktigt att insatserna görs tidigt och är bevisat effektiva.

Det finns tyvärr tunt med forskning kring vad som egentligen har bäst effekt. Men en färsk studie visar att insatser med familjefokus och med kognitiv eller kognitiv-beteendeterapeutisk inriktning kan vara effektiva för unga lagöverträdare. Vi menar att det behövs satsningar på dessa åtgärder, som visat sig ha effekt, samt satsningar på mer forskning.

Vi menar att det är viktigt att ytterligare tydliggöra föräldrarnas ansvar. Det handlar till exempel om att föräldrar självklart ska närvara vid rättegångar där deras barn är åtalade, men också om att skadeståndsansvaret borde tydliggöras. Ett sätt skulle kunna vara att vårdnadshavare görs ekonomiskt ansvariga för de skador barnen orsakar upp till ett maxbelopp. En sådan lagstiftning finns sedan många år i Norge. Motivet till en sådan

förändring är att tydliggöra att föräldrarna har ett ansvar för vad deras barn gör och befinner sig. Om barnen orsakar skador ska kostnaderna och ansvaret inte kunna lastas över på brottsoffer, näringsidkare och försäkringsbolag. Med ett starkare ansvar för vårdnadshavares för de skador som orsakas av barnet så tydliggörs vikten av ett mer aktivt engagemang och ger föräldrarna också det fullständiga ansvaret i tillsynsrollen.

Det finns stora variationer i socialtjänstens åtgärder när de får in en polisanmälan gällande någon under 15 år. Varken socialtjänsten eller polisen utnyttjar särskilt ofta den möjlighet som faktiskt finns att polisen utreder brottet. En brottsutredning kan klargöra skuldfrågan och underlätta bedömningen av om det behövs insatser. Här måste rutinerna skärpas och bli mer lika över landet – det ska inte vara något lotteri beroende på var man bor.

Det finns kommuner där barnet och föräldrarna alltid kallas till bedömningsamtal för vidare insatser vid polisanmälan. Och det finns kommuner som har en stående begäran hos polisen att i princip alla brott som underåriga begår ska utredas. Vi tycker att båda sätten, samt att kommunen har socialsekreterare placerade hos polisen för tätt samarbete i ungdomsbrottsärenden, är viktiga åtgärder.

Vi vill också se tydligare insatser mot ungdomars narkotikaanvändning. Studier har visat att ju yngre man är när man börjar använda droger eller begå brott, desto större är risken för missbruk och fortsatt brottslighet senare i livet. Vi vill satsa särskilt på åtgärder för att hindra unga att fastna i missbruk och begå brott i narkotikaberoendets spår. Värdefulla insatser pågår t.ex. i Stockholm genom Maria Ungdom Motiverande Intervention (MUMIN) och innebär tätt samarbete mellan polis, socialtjänst och beroendevården.

Våra förslag:

- **Alla brott ska utredas.** Huvudregeln måste vara alla brott ska utredas, även om den som begått det är under 15 år. Vi välkomnar därför utredningen Barn som misstänks för brott, som bl.a. föreslår att polis och åklagare får bättre möjligheter att utreda brott som begåtts av barn under 15 år och som stärker brottsoffrens ställning.
- **Föräldrar ska vara skyldiga att närvara vid rättegång.** Dagens huvudregel om att vårdnadshavaren bara ska underrättas räcker inte. Vi menar att om ens barn är åtalat, är det självklart att föräldrarna ska vara med sitt barn i domstolen, om inte synnerliga skäl finns.
- **Tydliggör föräldrarnas skadeståndsansvar.** Vi vill tydliggöra att föräldrarna har ett ansvar för vad deras barn gör och befinner sig, och vill därför skärpa föräldrarnas skadeståndsansvar. Ett sätt skulle kunna vara att vårdnadshavare görs ekonomiskt ansvariga för de skador barnen orsakar upp till ett maxbelopp.
- **Socialtjänst och polis under samma tak.** På fler ställen runt om i landet bör socialtjänsten ha några medarbetare som har sin arbetsplats direkt hos polisen. Tätt samarbete och uppföljning på plats minskar risken att unga faller mellan stolarna. Vi menar också att socialtjänstens närvaro vid polisförhör med barn under 15 år ska vara obligatorisk.
- **48-timmars-garanti för unga på glid.** Vi vill att föräldrar vars barn påträffas berusade eller anmäls för snatteri, vandalisering eller liknande kallas, tillsammans med sitt barn, till socialkontoret inom 48 timmar.

- **Brott måste leda till en reaktion.** Frivillighet och samtycke utgör i dag grunden för sociala stöd- och påverkansinsatser om den som begår brott är under 15 år. Steget mellan ingen åtgärd och att skilja barnet från föräldrarna är för stort. Socialtjänsten måste ges möjlighet att föreskriva åtgärder eller behandling när unga begått brott. Vid allvarigare brottslighet eller vid upprepad brottslighet bör någon form av åtgärd eller behandling vara obligatorisk,
- **Obligatoriska bedömningssamtal.** Socialtjänsten ska alltid kalla barnet och föräldrarna till ett bedömningssamtal för vidare insatser vid polisanmälan. Kommunerna bör, genom samarbetsavtal, ha en stående begäran hos polisen att i princip alla brott som underåriga begår ska utredas i samverkan med socialtjänsten.
- **Förtydliga sekretessreglerna.** En ökad samverkan och dialog mellan polisen, socialtjänst m.fl. kommunala aktörer, är nödvändig, men försvåras av dagens sekretessregler. Rektorer måste kunna få information från socialtjänsten om elever som begår brott. Poliserna som arbetar förebyggande måste kunna få information om unga som befinner sig i narkotikamiljöer.
- **DNA-test även för dem under 15.** Allvarliga brott måste klaras upp, och då måste polisen ha rätt att använda moderna metoder även när den misstänkte är under 15 år. Vi vill därför införa en möjlighet att ta bl.a. salivprov för DNA-analys vid misstanke om allvarigare brott, förutsatt att detta är av stor vikt för att klarlägga brottet.
- **Kraftfull kamp mot narkotika.** Vi vill att polisen ska få drogtesta barn under 15 år och misstänks ha använt narkotika. Det handlar inte om straffa någon, utan om att inte släppa taget om barn som är ute på hal is. Snabba insatser från beroendevården och socialtjänsten ska erbjudas i samband med polisinsatserna. Vi menar också att det behövs ett snabbspår för narkotikaklassning. I dag står ungdomars hälsa och liv på spel i väntan på att nya, farliga droger ska narkotikaklassas.
- **Inför frivilliga drogtester i skolan.** Skolornas policy mot alkohol- och narkotikamissbruk bör innefatta frivilliga drogtester. Drogtester i skolan handlar inte om att straffa ungdomar, det handlar om att upptäcka droganvändning i tid och att elever inte ska vara drogpåverkade i skolan. Men då behövs ett tydligt regelverk. Testerna ska vara frivilliga och bygga på samförstånd mellan skolan, föräldrarna och eleverna och utgöra ett stöd för ungdomar att avstå från alkohol och narkotika.
- **Möjliggör domstolsförhandling vid allvarliga brott.** Det bör i fler fall än i dag bli möjligt att i domstol klarlägga ansvarsförhållandena vid allvarliga brott då den misstänkte gärningsmannen är under 15 år. Det innebär att fler oskyldiga kan slippa misstanke om brott och att fler unga personer som begått allvarliga brott får tidigare och tydliga insatser från sociala myndigheter.

Tydliga insatser mot kriminella ungdomsgäng

”Likgiltighet inför brottsoffers lidande är påtaglig hos dessa gäng. Ledarna i dessa gäng är ledare redan vid 15–16 års ålder. När de kommer upp i 20-årsåldern kommer de att ha en lång erfarenhet av grov kriminalitet bakom sig. De har redan i unga år kontakter med grovt kriminella inom den organiserade brottsligheten”.

Ur Rikskriminalpolisens framtidsanalys av gängbrottsligheten.

Nyrekryteringen till kriminaliteten måste stoppas, men i flera utsatta bostadsområden och i storstäderna växer sig kriminella ungdomsgäng allt starkare. Det handlar om ett begränsat antal ungdomar som begår ett stort antal brott, ofta grova. Eftersom flera äldre gängmedlemmar avtjänar långa fängelsestraff, är rekryteringsbehovet för gängens fortsatta utveckling centralt enligt polisen. I Skåne finns flera etablerade kriminella mc-gäng som utnyttjar medlemmar i kriminella ungdomsgäng till sin brottslighet och rekryterar nya medlemmar därifrån. Några av dagens ungdomsbrottslingar kommer alltså att ingå i morgondagens grova, organiserade brottslighet.

Samtidigt är det allvarligt att polisen i utsatta områden ofta betraktas med misstänksamhet. En polis som inte syns i vardagen och endast kommer med repression vid brott skapar ingen tillit. Att öka polisens närvaro bland medborgarna och bygga upp ett förtroende med ungdomar, socialtjänst, skola och föräldrar är viktigt.

En undersökning visar att tre av fyra närpoliser anser att de inte kan göra ett bra jobb i utsatta bostadsområden. De ville fokusera på riktade insatser, förebyggande arbete och samarbete med skolan. De ansåg också att det krävdes fler poliser i yttre tjänst, särskilt på ungdomssidan. Vi står fast vid att folkpartiets och alliansregeringens satsning på 20 000 polisen till år 2010, är viktig för att fler poliser även ska kunna arbeta mot ungdomsbrottslighet.

För att kunna bryta kriminella gängbildningar, måste vi ha god kunskap om den lokala ungdomsbrottsligheten och kriminella gäng. Återkommande lokala brottskartläggningar av polisen i samverkan med kommunen behövs. Alla inblandade kan då ha samma bild av problemet, som sedan ligger till grund för riktade, samverkande insatser.

En ökad samverkan och dialog mellan polisen, socialtjänst m.fl. kommunala aktörer, krockar i dagsläget med sekretessregler. Vi vill därför se över reglerna för att öppna för en bättre samverkan mellan myndigheterna som jobbar mot ungdomsbrottsligheten, samtidigt som den personliga integriteten ska värnas.

För tio år sedan infördes påföljden sluten ungdomsvård och allt fler ungdomar döms till denna påföljd. Tyvärr finns det stora problem med kvalitén på vården och eftervården. Vi måste stoppa brottsspiralen för dessa unga. Därför vill vi att alla intagna garanteras en individuell behandlingsplan och uppföljning efter frigivningen. Förberedelserna inför frigivandet och utslussningen måste fungera bättre, och här vill vi att Statens institutionsstyrelse (SiS) får ta ett helhetsgrepp och ansvara för insatserna hela vägen.

Det är dyrt med tvångsvård av unga människor. Men det kostar mer – både i mänskligt lidande och i förlängningen rent ekonomiskt för samhället, att inte stå för den kostnaden.

SiS verksamhet för ungdomar som begått brott och dömts till sluten ungdomsvård (LSU), betalas helt av staten. Den som avtjänat sluten ungdomsvård kan sedan behöva fortsatta insatser med t ex tvångsvård enligt LVU. Dess insatser måste till största delen betalas av kommunerna. Här finns en uppenbar risk att kommunens ekonomi och politiska prioriteringar gör att unga kriminella inte får vård under den tid de behöver.

Vi tycker att vårdkedjan måste stärkas över hela landet, och att staten ska ta över en större del av kommunernas vårdavgifter för tvångsvård (enligt LVU) vid SiS ungdomshem. Vi föreslår också att eftervården garanteras genom lagstiftning. Domstolen skulle kunna fastställa eftervården i samband med utdömandet av själva påföljden.

De konsekvenser som vi inom dagens lagstiftning har möjlighet att ge en ung människa som begår ett brott är inte tillräckliga. Vi behöver fler typer av åtgärder för att hjälpa den unge att komma ur en brottslig bana. Ibland är de brott som begås att ungdomstjänst eller ungdomsvård är otillräckligt men att sluten ungdomsvård är att gå långt. Böter är för många unga generellt sett inte lämpligt eftersom de själv sällan kan betala utan läggs ofta bara på tidigare skulder. Något som i sin förlängning motverkar återanpassning. Det är viktigt att domstolarna kan döma till andra mildare frihetsberövande påföljder än de som finns i dag. Vi vill därför införa ett system där en ung som begått ett brott kan avskiljas från sin normala hemmiljö under helger för att delta i påverkans- och attitydprogram inom den institutionaliserade ungdomsvården.

Våra förslag:

- **Sverige ska ha 20 000 poliser 2010.** Satsningen på en synlig, lokalt förankrad och närvarande polis är viktigt. Minskad brottslighet kräver ökad upptäcktsrisk, fler uppklarade brott och ett fördjupat förebyggande polisiärt arbete. Stödfunktioner för administration, men också expertfunktioner måste byggas ut i motsvarande omfattning för att fler poliser ska ge avsedd effekt.
- **Krymp de kriminella ungdomsgängen.** Det krävs samordnade insatser och en nationell strategi för att hindra nyrekryteringen till kriminella ungdomsgäng och den grova, organiserade brottsligheten. Det behövs också ett utökat stöd till dem som vill bryta sig ur gängen. Myndigheter, kommuner och andra aktörer måste bli bättre på att underlätta för dem som vill bryta sin kriminella bana.
- **Kvalitetssäkra individuella behandlingsplaner, uppföljning och eftervård.** Frigivningsförberedelserna och utslussningen från tvångsvården måste förbättras och här ska SiS få ansvaret för insatser hela vägen. Därför måste uppföljning efter behandlingstiden alltid ske. Trots att de flesta ungdomar som tvångsvårdats kommer tillbaka till sin hemmiljö finns det stora brister i dagens eftervård. Vi vill pröva ett system där domstolen fastställer eftervården redan i samband med utdömandet av själva påföljden.
- **Låt staten betala mer.** Samhället har inte råd – varken ekonomiskt eller mänskligt – att prioritera bort ungdomars behov av vård. Staten bör ta över en större del av kommunernas vårdavgifter vid SiS ungdomshem över hela landet. Satsa på långsiktiga åtgärder och särskilda samordnare för insatser hela vägen, även efter behandlingstiden. Det finns också behov av att följa upp återfallen i brott och satsa på forskning och statistik för att få en tydligare bild av vårdens resultat.

- **Inför helgavskiljning som ny påföljd.** Det innebär att domstolen kan döma en ung människa till att under en kortare period avskiljs från sin hemmiljö för att delta i påverkans- och attitydprogram inom den institutionaliserade ungdomsvården. Syftet är dels att den unge ska få en kännbar konsekvens men framförallt att personen ska få hjälp att lämna ett destruktivt kriminellt liv bakom sig. Det är därför av största vikt att insatsen utformas så att negativ påverkan mellan kriminella ungdomar inte uppstår.
- **Stöld är stöld – måhända ringa.** Om det ska vara möjligt att hindra att mindre allvarlig brottslighet blir grövre, måste vi tala klartext också om dessa brott. Stöld i affärer kallas i dag snatteri om värdet är lägre än 1 000 kronor. Vi menar att denna snuttifiering riskerar att urholka förtroendet för lagstiftningen, skicka fel signaler till unga människor samt underlätta för organiserade stöldligor att begå seriebrott mot företagare.

Grov organiserad brottslighet och polisens effektivitet

”Den starkaste drivkraften för den organiserade brottsligheten är ekonomisk vinning, det vill säga pengar för att kunna köpa status, makt och prylar. Hot, trakasserier, våld, mutor och korruption är medel som används i syfte att nå målen.”

Ur Rikskriminalpolisen 2007

Den organiserade brottslighetens utbredning i det svenska samhället gör oss liberaler upprörda. De inblandade är multikriminella och ingår i internationella nätverk. De försörjer sig på knark, människohandel och mord, men också på ekonomisk brottslighet. Den organiserade brottsligheten utgör också ett hot mot rättssamhället genom att hota vittnen, polis och åklagare. På sikt är det demokratin som tar skada.

De kriminella nätverken är skickliga på att utnyttja modern kommunikationsteknik i den brottsliga verksamheten. Allt kan köpas och säljas, bara man tjänar pengar på det. Den organiserade brottsligheten arbetar i nätverk. Här finns specialister på allt från försäljning av färdiga brottsupplägg till vakthållning och flyktfordon.

Ökat samarbete brottslingar emellan har resulterat i multikriminella grupper som är kompetenta att planera, organisera och genomföra avancerade brott. Kunskap om polisens arbetssätt sprids inom de kriminella miljöerna och det blir allt svårare för polisen att komma åt dem som ytterst styr den organiserade brottsligheten.

När det gäller grov organiserad brottslighet är det ofta stora och komplicerade brottshärvor som måste utredas innan åtal kan väckas. För att kunna utreda brotten effektivt behöver polisen komma åt information om hur brottsnätverken fungerar. I dag är det ett stort problem att grova kriminella inte säger ett knyst under utredningarna och i domstolarna

Alliansregeringen har under sina år vid makten tagit många viktiga steg för att förstärka de rättsliga myndigheternas möjlighet att komma åt den organiserade brottsligheten.

Vi har genomfört den största satsningen någonsin på svensk polis. 2010 kommer det att finnas 20 000 poliser, dvs. 2 500 fler än när regeringen tillträdde. Vi har också satsat en nationell mobilisering mot organiserad brottslighet. Den innebär ett flertal snabba åtgärder som kommer att göra det svårare för de kriminella gängen. Bland annat ökas samordningen mellan myndigheterna och 200 poliser avsätts för att jobba specifikt med dessa brott.

För att på ett effektivare sätt komma åt brottslingarnas pengar har vi genomfört en ny förverkandelagstiftning och ökat möjligheterna att komma åt kriminellas fusk med bidrag genom att ett flertal myndigheter har blivit skyldiga att underrätta varandra om misstänkt fusk. Vi har också genomfört det tredje penningtvättsdirektivet som förbättrar rapportering och tillsyn vad gäller penningtvätt.

Regeringen har med andra ord tagit många steg framåt i kampen mot den organiserade brottsligheten. Vi menar att ytterligare några steg måste tas för att de rättsliga myndigheterna på ett effektivt sätt ska kunna bekämpa den organiserade brottsligheten.

Internationell brottslighet kräver internationella insatser

Den organiserade brottsligheten är en internationell företeelse, och de svenska grupperingarna har täta kontakter med sina ”kollegor” i andra länder. En del av grupperna är etniskt baserade, medan andra bygger sina kontaktnät genom olika mc-gäng. Den grova organiserade brottsligheten ligger långt före de rättsvårdande myndigheterna när det gäller internationellt samarbete.

Att stänga gränserna är inget alternativ. I stället krävs att vi samarbetar och tänker nytt för att kunna bekämpa den organiserade brottsligheten. Här har det europeiska samarbetet en nyckelroll. Med Lissabonfördraget blir det enklare att fatta beslut och Europaparlamentet får inflytande över rättspolitik. Det kommer folkpartiet att utnyttja för att driva krav på en verkingsfull europeisk brottsbekämpning.

Folkpartiet vill att polis, tull och åklagare i medlemsländerna ska få större möjligheter att samarbeta och utbyta information över gränserna, även med länder utanför EU. För Sverige är det särskilt viktigt med en tät samverkan med övriga länder i Norden och runt Östersjön. Men för att den organiserade brottsligheten ska kunna stoppas måste EU tillföras resurser och kapacitet för att bekämpa brott där flera länder är inblandade. Kampen mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn bör prioriteras särskilt. EU bör dessutom skärpa kampen mot narkotikasmuggling och agera internationellt för att stoppa illegal narkotikaframställning.

All brottsbekämpning måste ske på ett rättssäkert sätt, där den enskildes integritet och brottsoffrens rättigheter står i centrum. När EU tar hand om delar av brottsbekämpningen ska det vägas upp med tydliga regler för hur personuppgifter får hanteras och ordentlig parlamentarisk kontroll av verksamheten.

Den organiserade brottsligheten bryr sig inte om landsgränser. Tvärtom, de utnyttjar de faktum att polisen inte välorganiserade på internationell nivå. Vi menar att vi har alla anledning att vara mer rädda för de danska brottslingarna än den danska polisen, och vill därför utöka det internationella polissamarbetet.

Våra förslag:

- **Europeiskt FBI.** Utveckla polisbyrån Europol till en europeisk polismyndighet som har det yttersta ansvaret för brottsutredningar där flera länder är inblandade. En gemensam polisstyrka med operativa befogenheter, som kan bistå medlemsländernas polis vid behov bör också inrättas.
- **EU-åklagare.** Åklagarsamarbetet Eurojust bör utvecklas till en europeisk åklagarmyndighet med rätt att bedriva förundersökningar och beordra spaning och tillslag i flera länder samtidigt.
- **En gränskontrollmyndighet.** Flera myndigheter är i dag ansvariga för yttre och inre gränskontroller. Polisväsendet, tullverket och kustbevakningen har olika uppdrag och befogenheter. Samverkan mellan dessa myndigheter är nödvändigt för en effektiv bekämpning av den gränsöverskridande brottsligheten. Det finns anledning att utreda om gränsövervakningsverksamheten bör slås samman till en enda myndighet under justitiedepartementet.
- **Tät samverkan med grannländerna.** De kriminella grupperna är väl insatta i olika länders lagstiftning och anpassar verksamheten efter risken att åka fast. I väntan på att

vi får ett Europeiskt FBI bör vi tillsammans med länderna runt Östersjön bilda ett fördjupat polis- och åklagarsamarbete. Det handlar om att tillsammans bekämpa brottsligheten genom underrättelseutbyte, gemensamma operationer och ökade möjligheter att verka på varandras territorier.

- **Värna integriteten.** EU:s datatillsynsman ska omvandlas till en dataskyddsmyndighet som granskar integritetspåverkande lagförslag och reglerar hur personuppgifter används i EU:s brottsbekämpning. Ett utökat rättsligt och polisiärt samarbete inom EU måste kombineras med starka garantier för den enskildes integritet.

Stoppa människohandeln

Människohandel är vår tids slavhandel. Människor köps och säljs och tvingas in i bland annat prostitution, tiggeri och slavarbete. Handeln finns i de flesta länder världen över, och det är miljontals människor som drabbas. I de allra flesta fall är det internationell organiserad brottslighet som ligger bakom.

Det är svårt att få fram exakta siffror, men människohandel anses utgöra en av de mest vinstbringande formerna av internationell organiserad brottslighet. Enligt Europol utgör handeln med människor den snabbast växande inkomstkällan för den organiserade brottsligheten, och FN uppskattar att upp till fyra miljoner människor, främst kvinnor och barn, är utsatta för människohandel varje år. Organiserade brottsnätverk uppskattas tjäna sju miljarder amerikanska dollar varje år på handeln med människor, varav merparten för sexuella ändamål.

Folkpartiet vill förebygga människohandel genom att arbeta för demokrati och mot fattigdom, samt genom att göra det enklare att komma till Sverige och EU på laglig väg. Men vi vill också ge polis och tull vassare verktyg att gripa in mot de organiserade ligor som ligger bakom människohandeln.

Alliansregeringen har redan gjort stora insatser med Handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Där tillför man de brottsbekämpande myndigheterna nästan 75 miljoner, i första hand till operativa insatser.

Våra förslag:

- **Inför straffet grovt sexköp.** Vi vill införa straffet grovt sexköp för den som köper sex av en person som är offer för människohandel eller särskilt utsatt på annat sätt.
- **Krafttag mot människohandel och barnsexbrott på EU-nivå.** Inom EU ska vi arbeta för att harmonisera straffen för människohandel och barnsexbrott, och samarbeta tätt med myndigheter i ursprungsländer och i länder där barn utsätts för övergrepp. Stöd till frivilligorganisationer som skyddar brottsoffer är centralt.
- **Permanent uppehållstillstånd och europeiskt vittnesskyddsprogram.** De människor som lyckas ta sig ur människohandlarnas klor blir ofta hotade, och ibland riskerar även deras familjer i hemlandet att råka illa ut. Därför vill vi införa ett europeiskt vittnesskyddsprogram och dessutom ge de offer för människohandel som vittnar mot sina förövare permanent uppehållstillstånd i Sverige.

- **Interpol måste stärkas.** Brottsligheten känner inte några gränser, inte ens EU:s. Sverige bör därför inom ramen för EU-samarbetet ta initiativ för att förstärka Interpols arbete på området människohandel. Fler länder måste få stöd och hjälp för att kunna delta effektivt i samarbetet mot den gränsöverskridande brottsligheten.

Tuffa tag mot ekonomisk brottslighet

”Kampen mot den ekonomiska brottsligheten är mer än en fråga om att skydda statens inkomster. Det handlar om att skydda det demokratiska samhället, motverka orättvisor och värna villkoren för företagande.”

Ekobrottsmyndighetens hotbildsanalys 2007

Ekonomisk brottslighet är brott som sker inom lagligt bedriven näringsverksamhet, till skillnad mot organiserad brottslighet där själva affärsidén är illegal. Men gränsen mellan de två är på väg att suddas ut. Detta är en utveckling som både Ekobrottsmyndigheten och Europol lyfter upp i sina senaste rapporter. I Skatteverkets nyligen avslutade 3-års satsning mot ekonomisk brottslighet i byggbranschen visade sig en tredje del av härvorna ha koppling till organiserad brottslighet.

Branscher med omfattande kontanthantering lockar ofta till sig organiserad brottslighet. När kontanthanteringen är stor finns det också ofta svarta kassor och svart arbetskraft. Förekomsten av svarta pengar ökar i sin tur attraktiviteten för organiserade ligor. Vill vi bekämpa spridningen av organiserad brottslighet behöver vi förebygga genom att minska de svarta pengarna i branschen.

En bransch med omfattande kontanthantering och infiltration av organiserad brottslighet är restaurangnäringen. Där finns det också brister när det gäller ordning och säkerhet. De flesta ordningsvakter gör ett seriöst jobb under mycket krävande omständigheter, men osunda lojalitetsband gör att vakter i vissa lägen vänder bort blicken i stället för att ingripa mot brott.

Många som redan är kriminellt belastade rekryteras till de grupper som begår ekonomiska brott. Dessa personer tar med sig traditionella brottsmetoder, vilket i sin tur leder till ökat våld. Inom exempelvis mc-gången blandas våld och utpressning med ekonomisk brottslighet.

Den ekonomiska brottsligheten skadar samhällsekonomin, sätter marknaden ur spel och försämrar investeringsviljan och tillväxtpotentialerna i vårt land. Den som tror att den ekonomiska brottsligheten saknar mänskliga offer misstar sig djupt. Kopplingen till grov organiserad brottslighet, med narkotikabrottslighet, vapensmuggling och människohandel är tydlig. Brottbekämpningen måste utgå från att den grova organiserade brottsligheten inte kan bekämpas effektivt om vi inte samtidigt på allvar tar itu med den ekonomiska brottsligheten och vice versa.

Det är omöjligt att beräkna hur stora värden den ekonomiska brottsligheten omsätter, eftersom det så kallade mörkertalet är stort. Några uppskattningar som har gjorts:

- Riksbanken uppskattar att 45–65 procent av de sedlar och mynt som är i omlopp inte kan förklaras med normala transaktioner eller behovet av att hålla en säkerhetsbuffert. Det motsvarar 50–70 miljarder kronor.
- Skatteverket beräknar att uppskattningsvis 133 miljarder kronor i skatteintäkter varje år försvinner på grund av fusk, fel eller misstag. Det motsvarar fem procent av BNP

eller ca tio procent av den fastställda skatten (2005 års nivå). Enbart svartarbetet beräknas leda till ett skattebortfall om ca 66 miljarder kronor.

- Statistiska centralbyrån, SCB, beräknar de svarta inkomsterna till ca fem procent av bruttonationalprodukten, BNP, vilket under 2007 skulle betyda 150 miljarder kronor.

Det är sedan gammalt känt att en av de starkaste drivkrafterna bakom brottsligheten är att tjäna pengar. De som begår grova brott i stor skala räknar med att få sitta i fängelse någon gång. Däremot räknar de ofta inte med att bli av med pengarna som de har dragit in på brottslig verksamhet. Fängelsestraffet är inte så avskräckande för yrkeskriminella, om de tror sig kunna leva ett lyxliv efteråt.

Brott får inte löna sig! Därför måste de brottsbekämpande myndigheterna tydligare än i dag satsa på att ta tillbaka pengar från brottslingarna. Vinster från brott måste spåras, säkras och återföras till brottsoffren eller staten.

Våra förslag:

- **Gör penningtvätt straffbart.** Den svenska penninghälerilagstiftningen måste ändras så att penningtvätt blir kriminellt i sig. Kravet på ett bestämt förbrott ska slopas och även så kallad självtvätt kriminaliseras.
- **Gör det möjligt att frysa misstänkta överföringar.** Låt åklagare besluta om frysning av misstänkta penningtransaktioner under en kortare tid. Polisen får då tid på sig att ta reda på om den misstänkta transaktionen är ett led i penningtvätt eller annan brottslighet. I dagens läge hinner brottslingarna använda eller gömma undan pengarna långt innan undersökningen är klar.
- **Starta en myndighetsgemensam brottsvinstenhet.** Att följa pengarna, så kallad tillgångsinriktad brottsbekämpning, är ett effektivt för att komma åt den organiserade brottsligheten. En myndighetsgemensam brottsvinstenhet behövs för att samordna arbetet.
- **Utöka Finanspolisens mandat.** För att effektivisera kampen mot penningtvätt vill vi ge Finanspolisen mandat att utreda enskilda fall och att öppna utredningar på eget initiativ.
- **Ökad möjlighet att beslagta bilar.** Vi vill att felparkerade fordon med stora skulder ska kunna flyttas och lämnas tillbaka först när ägaren betalat skulderna. Och att kronofogden i slutänden ska kunna tvinga fram en försäljning när det finns obetalda skulder. Detta för att komma åt de personer som systematiskt registrerar bland annat fordon på så kallade målvakter för att slippa betala räkningar.
- **Oanmälda besök från skatteverket.** Byggbranschen är hårt drabbad av svartarbete och organiserad brottslighet. Vi vill därför att byggföretag ska betala och redovisa skatt och sociala avgifter utifrån varje enskild anställd. Vi vill också att Skatteverket ska få rätt att göra oanmälda besök på byggarbetsplatser.
- **Stoppa svartarbetet.** Restaurangbranschens aktörer bör minimera kontanthantering och uppmuntra kunder att alltid begära kvitto, till exempel genom en kvittokampanj. Kommuner bör fullt ut utnyttja lagens möjligheter att dra in serveringstillståndet för restaurangrörelser där det förekommer svarta betalningar.

- **Avskaffa tusenlapparna.** 45 procent av det totala värdet av utgivna mynt och sedlar är i tusenlappar, och Sverige har en större kontanthantering än jämförbara länder. Genom att enbart ha kvar sedlar av lägre valör försvåras och fördyras verksamheten i den svarta sektorn. Vi minskar också rånriskan.
- **Ny lagstiftning och tillsyn för ordningsvakter m fl.** Inför en samlad lagstiftning för väktare, ordningsvakter och skyddsvakter. Yrkesroll, befogenheter och uppgifter i förhållande till polisen måste tydliggöras och en statlig myndighet få det samlade ansvaret att ha tillsyn över dessa yrkeskategorier. Skarp vandelsprövningen av ordningsvakter och förläng utbildningstiden.
- **Skyddet för demokratin och dess företrädare och enskildas fri- och rättigheter måste förstärkas ytterligare.** Detta kan t.ex. ske genom att en ny straffskärpningsgrund som tar sikte på brottslighet som hotar demokratiska värden, inför i 29 kap. 2 § brottsbalken.

Tydligt försvar av vårt rättsväsende

Många av de grövsta brotten begås i dag ofta inom ramen för organiserad brottslighet. Det handlar om knark, människohandel och mord men också om brott som hotar vårt rättssamhälle och till slut vårt demokratiska samhällsskick. Utpressning, korruption, hot och våld används för att säkra och utveckla den kriminella verksamheten. De utsatta är enskilda, men också poliser, åklagare, domare, politiker och andra beslutsfattare.

I takt med att den grova organiserade brottsligheten vinner terräng har utpressningsbrotten ökat. 1998 anmäldes 583 fall av utpressning/ocker. 2008 var siffrorna uppe i 1715 fall, dvs. nästan en tredubbling på tio år. Motivet bakom utpressning är oftast att gärningsmännen helt enkelt ser en chans att få in pengar.

Utpressning sker genom att näringsidkare eller privatpersoner tvingas att betala för påhittade beskyddarbehov eller för påhittade eller riktiga skulder. Ibland kräver man pengar för att berätta om t ex bokföringsbrott eller användande av svart arbetskraft. Det händer också att fordringar från vanliga företag överläts till kriminella grupperingar.

Kriminella grupper har skapat ett ”vårdskapital” som gör att det går att spela på rädsla för att genomföra brott som utpressning. Samma vårdskapital gör också att man kan avskräcka människor från att vittna eller hota anställda inom rättsväsendet.

Rättsväsendets personal verkar inom en tuff miljö och många utsätts för trakasserier, hot och förföljelse av personer som är på kant med rättvisan. De senaste 10 åren har antalet anmälda fall av hot mot tjänsteman ökat med 40 procent. Enligt en undersökning från Brottsförebyggande rådet har 12 procent av domare, åklagare, anställda inom Polisen, Tullen, Kustbevakningen, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten utsatts för allvarliga trakasserier, hot och/eller våldshandlingar.

Flera allvarliga incidenter har ägt rum där domare och åklagare har blivit knivskurna, utsatta för mordbränder och drabbats av andra övergrepp. Många vittnar om känslan av att personer som de haft att göra med i sin yrkesutövning håller vederbörande ”under uppsikt”. Andra är utsatta för så kallad stalkning som innebär att en person förföljer och på olika sätt övervakar, kontakter och trakasserar sitt offer.

Den pressade situationen leder till att personal väljer att lämna rättsväsendet och gå till andra yrken. Det är skrämmande när de som har till uppgift att upprätthålla rättsstaten och tillämpa våra demokratiskt beslutade lagar hindras från att fullgöra sina arbetsuppgifter.

Vår rättsordning är helt beroende av att det finns människor som vill, kan och törs vittna. Det är en medborgerlig skyldighet att vittna. När människor skräms till tystnad eller till att ljuga inför rätten, begå mened, är detta ett allvarligt hot mot rättsskipningen och rättssäkerheten. Mellan åren 1999 och 2006 ökade antalet anmälda brott för övergrepp i rättssak med drygt 70 procent på sju år. Samtidigt som vi alla har vittnesplikt har staten en skyldighet att garantera vittnen och andra bevispersonernas säkerhet.

Alliansregeringen har redan tillfört resurser till vittnesskydd och förbättrat möjligheterna till skydd för nyckelvittnen, men vi menar att det finns ytterligare åtgärder som behövs för att skydda de som utsätts för utpressning och hot från den organiserade brottsligheten.

Våra förslag:

- **Ökat skydd för den enskilde.** Polisen måste utarbeta väl fungerande rutiner för hotbildsanalyser och personsäkerhetsarbete på lokal nivå. En näringsidkare eller privatperson ska inte tvingas flytta på grund av hotelser från kriminella.
- **Skärpt straff för utpressning och olaga tvång.** Vi anser att straffskalan för utpressningsbrott är otillräcklig. Utpressningsverksamhet utgör en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten, och utgör dessutom ett hot mot rättsväsendets funktion. Därför menar vi, liksom straffnivåutredningen, att straffminimum för grov utpressning bör skärpas.
- **Höj straffminimum för övergrepp i rättssak.** Folkpartiet menar att det för att markera allvaret med den systemhotande brottsligheten behövs en skärpning av straffets miniminivå.
- **Skärpt straff för vapenbrott.** Innehav av skjutvapen på allmän plats ska räknas som grovt vapenbrott vilket skulle innebära en straffskärpning. Det är också viktigt att det vid tillståndsgivningen för legala vapen sker en så noggrann lämplighets- och uppföljningskontroll som möjligt.
- **Ökat skydd för tjänstemän och vittnen.** Tryggheten i domstolarna kan öka genom fler säkerhetskontroller och att lokalerna anpassas till vittnens och målsägandes behov. Vi menar också att det behövs ett europeiskt vittnesskydds- och personsäkerhetsprogram. Detta skulle skapa helt nya möjligheter att skydda hotade personer jämfört med i dag.
- **Kriminalisera stalkning.** Vi menar, i likhet med stalkningsutredningen, att stalkning bör kriminaliseras och lagen om besöksförbud utvidgas. Den som bryter mot ett besöksförbud ska kunna åläggas elektronisk övervakning, t.ex. med fotboja.
- **Skydda personuppgifter.** Namn på målsägande, vittnen och tilltalade blir offentliga i och med att förundersökningsprotokoll överlämnas till domstol och åtal väcks. För att skydda den personliga integriteten kan en hotad person få en sekretessmarkering, men skyddet inte är absolut, och varje myndighet gör sin egen sekretessprövning. Vi vill att en sekretessmarkering som görs vid en myndighet ska kunna omfatta alla myndigheter.

- **Rätt till hemligt telefonnummer.** Enligt Post- och telestyrelsen lämnar en tredjedel av teleoperatörerna ut hemliga telefonnummer till företag som tillhandahåller nummerupplysning. Detta är ett allvarligt problem för de personer som berörs. Post- och telestyrelsen bör ges ökade möjligheter att ingripa mot företag som bryter mot tystnadsplikten och de företag som offentliggör hemliga telefonuppgifter bör åläggas sanktioner.

En välorganiserad polis för ett tryggare Sverige

Den organiserade brottsligheten finns i hela Sverige, och respekterar länsgränser lika lite som landsgränser. Att polisen har en samordnad och hård bevakning av den organiserade brottsligheten överallt i landet är en grundförutsättning för att komma åt den allt mer sofistikerade och avancerade brottslighet som de gör sig skyldiga till.

I dag har polisen ett organisatoriskt handikapp genom sin uppdelning i 21 länsmyndigheter. De största utredningsresurserna finns på länsnivå och endast under vissa förutsättningar används nationella polisiära enheter. De åtta aktionsgrupper och extra resurser som alliansregeringen har tagit beslut om kommer att förbättra situationen, men det krävs mer långtgående organisationsförändringar.

Vi vill därför att polisen, liksom bland annat åklagarmyndigheten och kriminalvården, ska omvandlas till en nationell myndighet. Det skulle inte bara göra kampen mot den organiserade brottsligheten effektivare, utan skulle även göra det lättare att genomföra utredningsmetoder och andra riktlinjer i hela organisationen. Vi tror även att en nationell myndighet skulle kunna bidra till ett effektivare ledarskap och minskad administration.

Vi menar också att det behövs en förnyad diskussion kring fördelningen av arbetsuppgifter mellan polis och åklagare. Det behövs också förändringar vad gäller polisens utbildning och personalsammansättning.

Våra förslag:

- **Kraftsamla svensk polis.** I dag har vi 21 självständiga polismyndigheter. Dessa bör ersättas av en sammanhållen myndighet för hela Sverige. Målet är självklart en mer effektiv polis och att själva verksamheten lokalt kan komma närmare medborgarna genom fler synliga poliser, fler poliser snabbt på en brottsplats och ökad upplysning av brott. Ett särskilt fokus måste läggas på insynsfrågan.
- **Akademisk polisutbildning.** Folkpartiet vill att polisutbildningen ska vara en högskoleutbildning. Samhället blir alltmer komplext och även om polisyrket är ett praktiskt yrke behöver studenterna få en bra teoretisk grund att stå på. Med forskning om polismetoder och en koppling mellan denna forskning och utbildningen kvalitetssäkras utbildningen. För att säkerställa tillgången på polis i glesbygden bör det finnas möjlighet till distansutbildning.
- **Satsa på värdebaserat ledarskap.** Svensk polis måste bli än bättre på ledarskap. Regler och uppföljning är viktigt för kvalitet i verksamheten. Det ansvars-kännande och värdebaserade ledarskapet är dock minst lika viktigt. Polisen behöver en tydlig nationell organisations- och ledningsstruktur, en förstärkt nationell chefs- och ledarskapsutbildning och en förbättrad kontakt med extern kvalificerad forskning kring ledarskap.

- **Kontinuerlig vidareutbildning.** Kunskaper och metoder förändras snabbt i vårt samhälle. Därför vill vi att RPS, i samarbete med polisutbildningarna, utvecklar ett system för kontinuerlig vidareutbildning för alla poliser. Polisycket är till stora delar ett praktiskt yrke, där färdigheter utvecklas genom erfarenheter. Men vidareutbildning är ett viktigt komplement som också kan bidra till att öka motivationen hos enskilda poliser.
- **Fler civila utredare.** Civila utredare tillför viktig specialistkompetens inom polisen. Vi vill därför att det anställs fler civila utredare och att deras befogenheter utökas. Vi vill också att personer med lämplig akademisk utbildning ska kunna genomgå en ettårig specialistutbildning och sedan anställas som poliser.
- **Fler ordnings- och strafförelägganden.** Vid gärningar som är enkla att utreda bör polis och åklagare få möjlighet att utfärda ordnings- och strafföreläggande i fler fall än i dag. Vi menar också att polisen borde få rätt att utfärda strafföreläggande i de fall där påföljden är böter och den misstänkte erkänner brott. Det skulle minska administrationen utan att äventyra rättssäkerheten.

En modern polis med tydliga arbetsuppgifter

Det är inte rimligt att polisen i Sundsvall inte enkelt kan läsa handlingar om en misstänkt som också är misstänkt för brott i Falun. För att förebygga och beivra grov brottslighet måste en polismyndighet få väsentligt ökade befogenheter att ge andra polismyndigheter eller övriga brottsbekämpande myndighet tillgång till uppgifter om enskilda kriminella. Folkpartiet anser därför att det är mycket viktigt att lagen ändras så att alla berörda myndigheter på ett effektivt sätt kan samverka i informationsutbyte om grovt kriminella.

Polisens arbetsuppgifter måste koncentreras på kärnverksamheten. Passärenden, hittegoods, övertäckning av gruvhål och transporter av berusade mm kan med fördel hanteras av andra än polisen. På så sätt kan polisen bättre fokusera på sin kärnuppgift – att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

En stor del av polisens tid och resurser går åt till administrativt arbete. Ett enkelt ingripande medför oftast en stor mängd administrativt arbete efteråt. Polisens arbete måste dokumenteras nog. Detta är nödvändigt både från rättssäkerhetssynpunkt och för att en misstänkt person ska kunna fällas för brott i domstol. De administrativa åtgärder som följer vid ett ingripande bör dock vara så okomplicerade som möjligt.

Tekniken ska vara ett stöd i polisens arbete och får inte utvecklas på ett sätt som gör arbetet mindre effektivt och polisen mindre motiverad att ingripa mot brott. Det finns en uppenbar risk att den uppsjö av administration som följer på ett ingripande minskar polisens benägenhet att ingripa mot brottslighet då risken att fastna i administrativt arbete är överhängande.

De flesta brott begås inte på kontorstid, men ändå är det då majoriteten av de brottsbekämpande tjänstemännen arbetar. Det händer att åklagarna har svårt att få igenom telefonlyssningstillstånd på helgerna och att polisen inte kommer i kontakt med en kronofogde så snabbt som de skulle behöva. Detta och bristande tillgång till varandras uppgifter gör att myndigheterna inte kan samarbeta så effektivt som vi önskar.

Våra förslag:

- **Fokusera på kärnuppgifterna.** Renodla polisens arbetsuppgifter. Polisens arbete måste koncentreras på kärnverksamheten – att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Passärenden, viss tillståndsgivning, transporter av berusade mm bör kunna skötas av andra än polisen.
- **Modernisera tekniken.** Polisens ålderdomliga teknik gör att mer tid än nödvändigt används till administration. Vi menar att alla poliser i yttre tjänst borde ha handdatorer, att penningtvättsanmälningar ska kunna göras elektroniskt och att polisen måste ha möjlighet att ta emot SMS och MMS.
- **Nationell databas.** En viktig del i det nationella underrättelsearbetet är att olika myndigheter lättare ska kunna komma åt varandras uppgifter om enskilda kriminella. Dagens polisdatalag är föråldrad och försvårar informationsutbytet inte bara mellan polisen och andra myndigheter, utan också mellan olika regionala polismyndigheter. Svensk polis måste få en ny polisdatalag och en enhetlig nationell databas för underrättelsearbetet. För att värna integriteten ska den nya polisdatalagen innehålla tydliga regler om vilken typ av information som ska lagras och hur materialet ska gallras.
- **Minska administrationen.** Det administrativa arbetet som följer efter ett ingripande måste göras effektivare och minska, utan att kraven på rättssäkerhet sänks. Detta kan till stor del ske genom ett modernare teknikstöd

Tuffa verktyg mot grova brott

En mycket viktig arbetsmetod i kampen mot den organiserade brottsligheten är användandet av informatörer. De kontakter informatörerna har med polisen varierar kraftigt. Det kan handla om allt ifrån tillfälliga kontakter som rör konkreta ärenden till långvariga relationer där informatören kontinuerligt lämnar information om t ex kriminella gäng. I många fall är uppgifter från informatörer helt avgörande i det brottsbekämpande arbetet. Till skillnad från infiltratörer är informatörer inte anställda av polisen. Ett utökat användande av informatörer skulle effektivisera den brottsbekämpande verksamheten, men begränsas i dag av att polisen inte kan garantera informatörer anonymitet.

Polisen är mycket beroende av att människor från kriminella miljöer väljer att prata. Detta gäller inte bara i spaningsskedet, utan även när det gäller utredningar. I dag är det bättre för en kriminell person att tala än att tala sanning, och det verkar som att utvecklingen går mot att fler och fler av de kriminella tiger sig igenom förhören och även i rätten. Vi vill att det ska löna sig att tala sanning, och förespråkar därför strafflindring för dem som hjälper polisen.

Det finns både för och nackdelar att våga mot varandra. Vi vill ha ett tydligt brottsofferperspektiv i vår politik. Att människor som begår grov brottslighet får ett nedsatt straff kan givetvis ses som ett problem ur den aspekten. Men det är också ett oerhört stort problem i dag att grova kriminella inte säger ett knyst under utredningarna. I slutändan blir kanske färre grova kriminella dömda, vilket också i slutändan drabbar kommande brottsoffer.

En fråga som stötts och blötts under en längre tid är användandet av provokation. Polisen använder sig i dag, utan uttryckligt lagstöd, av provokativa åtgärder av olika slag. Det brukar sägas att bevisprovokation är tillåtet, men inte brottsprovokation. Gränsen mellan de två är

dock mycket svår att dra. T ex så kan samma åtgärd leda till att man provocerar fram både bevis (innehav av narkotika) och brott (försäljning av narkotika).

Våra förslag:

- **Det ska löna sig att tala sanning.** Vi vill ge misstänkta personer incitament att hjälpa rättsväsendet. Den som lämnar sådana uppgifter om sin egen medverkan att grova brott kan klaras upp eller förhindras, bör få strafflindring.
- **Kronvittnen även i Sverige.** Utredningar om grov organiserad brottslighet är ofta stora och svårutredda. En förändring som skulle underlätta utredningsarbetet är att införa en möjlighet till betydande straffnedsättning för den gärningsman som lämnar uppgifter om andras brottslighet. Vi vill införa en strafflindringsregel för den som lämnar uppgifter om teknisk bevisning som gör att allvarliga brott kan klars upp.
- **Öppna för åtalsförhandling.** Åtalsförhandling ”plea bargaining”, innebär en möjlighet för en åtalad att ”förklara sig själv skyldig” varvid åklagaren kan föreslå ett nedsatt straff eller att släppa en åtalspunkt. Systemet finns i flera andra rättssystem. För att öka effektiviteten i rättsprocessen, inte minst när det gäller komplicerade brott som ekobrott, borde åtalsförhandling även kunna införas i svensk rätt. Den åtalade ska ha advokat närvarande vid åtalsförhandling.
- **Anonymitet för informatörer.** Tack vare uppgifter från informatörer från kriminella miljöer blir polisens arbete mer fokuserat och arbetstiden används effektivare. Vi vill att det ska vara möjligt att hemlighålla identiteten hos informatörer så att fler vågar lämna uppgifter till polisen. För att säkerställa rättssäkerheten bör man överväga om integritets- och säkerhetsskyddsnämnden ska utöva tillsyn över arbetet med informatörer.
- **Lagreglera provokation.** Provokation bör i högre grad vara tillåtet när det gäller att komma åt grov brottslighet. Det måste tydliggöras i vilka fall provokation ska tillåtas och vilka typer av provokation som är lagliga. Därför behöver vi en detaljreglering i lag – inte minst för att stärka rättssäkerheten.

Ett tydligare och rättvisare påföljdssystem

Generellt sett är längre och hårdare straff ingen effektiv lösning på brottsligheten. Det finns dock skäl att se den organiserade brottsligheten som ett undantag. Gentemot dessa kriminella finns det anledning att anta att längre straff/vård skulle kunna vara klart brottsförebyggande – genom att personerna faktiskt hindras att begå brott medan de är inlåsta och riskpremien för att begå brott ökar.

Redan i dag finns det utrymme att väga in huruvida det aktuella brottet varit en del av den organiserade brottsligheten. Vi menar att det behövs göras ännu tydligare att brott som är en del i organiserad brottslighet ska ge ett längre straff än när en i och för sig lika grov brottslig gärning begås – men utan koppling till organiserad brottslighet.

Vi menar att rättsväsendet måste bli tydligare med vad som gäller. I dag får man straffrabatt om man begår många brott, och man blir regelmässigt villkorligt frigiven när man har avtjänat 2/3 av sitt fängelsestraff. Det är inte att vara tydlig. Vi säger också att den som inte är svensk medborgare och begår ett grovt brott ska dömas till utvisning, vilket åklagaren inte rutinmässigt yrkar på i dag.

Dessutom har vi ett system där man kan dömas till livstid, och först efter en lång tid få sitt straff tidsbestämt. Vi menar att fler straff ska vara tidsbestämda från början.

Våra förslag:

- **Straffskärpning för organiserad brottslighet.** Samhället måste ännu tydligare än i dag visa att den organiserade brottsligheten är grövre än annan brottslighet. Vi vill därför att systematisk, organiserad och planerad brottslighet ska ge ett längre straff.
- **Sämre mängdrabatt i våra domstolar.** I dag får man i svenska domstolar straffrabatt om man begår många brott. Denna negativa drivkraft måste minska. Vidare ska återfall i brott ses som en försvårande omständighet och ge skärpt straff.
- **Tillämpningen av regelverket vid misskötsamhet av skyddstillsyn och samhällstjänst måste stramas upp.** En tydlig konsekvenstrappa i flera steg ska införas för när den dömde inte fullföljer sina åtaganden. Misskötsamhet ska snabbare än i dag kunna leda till en varning, förlängning av övervakningstiden och korttidshäktning. Frivårdens möjligheter att erbjuda vård för missbruk och behandling för att bryta negativa levnadsmönster måste utökas.
- **Ersätt livstidsdomar med långa tidsbestämda straff.** Det ska kunna dömas ut längre tidsbestämda straff än i dag, samtidigt som livstidsstraffet bibehålls för synnerligen grova brott.
- **Villkorlig frigivning efter prövning.** Det ter sig märkligt för många i samhället att när någon döms till ett visst antal år i fängelse, så betyder det i verkligheten ett mycket mindre antal år. Vi menar därför att det utdömda straffets längd bör vara utgångspunkten för hur länge man sitter i fängelse. Villkorlig frigivning ska inte ske per automatik, utan bara ges till dem som har skött sig bra.
- **Utvisning vid grova brott.** Huvudregeln bör vara att de utländska medborgare som döms för allvarliga brott också ska dömas till utvisning. Vi vill, i likhet med straffnivåutredningen, tydliggöra rollfördelningen mellan domstol och åklagaren så att åklagaren yrkar på utvisning om han/hon vill att detta ska prövas av rätten. Domstolen ska även fortsatt ha möjlighet att besluta om utvisning ex officio.

Längre preskriptionsregler

I Sverige finns det i dag några hundra ouppklarade mord samt ännu fler ouppklarade grova våldsbrott. Många brottsoffer och deras anhöriga väntar på en rättslig upprättelse. I takt med att den rättsmedicinska forskningen och tekniken i övrigt gör framsteg måste preskriptionsreglerna ses över. Dagens regler är i stort sett de samma sedan 1926.

Preskriptionstiderna varierar i dag mellan två och tjugofem år beroende på brottets svårighetsgrad. Den längsta preskriptionstiden gäller de brott som kan leda till livstids fängelse, t ex mord. För många medborgare kan det framstå som stötande att den som begått ett mord och som håller sig borta från rättsskipning under tjugofem år inte ska kunna åtalas, trots att bevis säkrats efter denna tid.

Längre preskriptionsregler för de grövsta brotten innebär inte att rättssäkerheten sätts ur spel. Vid en rättslig prövning i domstol ska även fortsättningsvis bevisning värderas varsamt när det gått många år sedan ett brott begåtts. Vittnen kan t ex ha svårt att minnas vad som inträffat och bevisningen – såväl till nackdel som till fördel för den misstänkte gärningsmannen – kan vara svår att säkra.

Våra förslag:

- **Ta bort preskriptionstiden för mord, dråp och folkmord.** Tiden läker inte alla sår. Det finns anledning att se över om dagens preskriptionstider för de grövsta brotten. I dag kan bevisning säkras genom ny teknik, som t.ex. DNA. Därför menar vi att preskriptionstiden för mord och dråp samt folkmord och andra allvarliga folkrättsbrott ska tas bort.